

***OFF-SHORE (KIYI ÖTESİ)
BANKACILIĞI VE
TÜRKİYE UYGULAMASI***

Cenk Murat ARSLAN
Baş Hesap Uzmanı

Fercan AYKUTLU
Baş Hesap Uzmanı

TÜRMOB YAYINLARI-99
ANKARA-1999
Sirküler Rapor Serisi
Seri No: 29

İÇİNDEKİLER

I- GİRİŞ	.1
II- KIYI BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE DÜNYADA ÖNEMLİ KIYI BANKACILIĞI MERKEZLERİ .7	
A-TARİHSEL GELİŞİM	.7
B-KIYI BANKACILIĞININ ÖZELLİKLERİ VE DÜNYADA ÖNEMLİ KIYI BANKACILIĞI MERKEZLERİ	.10
1- Aruba	.19
2- Bahama Adaları	.20
3- Bahreyn	.21
4- İngiliz Virjin Adaları	.23
5- Cayman Adaları	.24
6- Dublin	.25
7- Jersey	.26
8- Liechtenstein	.27
9- Lüksemburg	.28
10- Malta	.29
11- Hollanda	.30
12- Hollanda Antilleri	.31
13- Singapur	.32
14- Uruguay	.32
15- KKTC'DE Kıyı Bankacılığı Faaliyetleri ve Yapılan Düzenlemeler	.33
III- TÜRKİYE 'DE KIYI BANKACILIĞINAYÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER	.36

IV- TÜRKİYE'DEKİ OFF-SHORE BANKACILIĞIN GELİŞMEMESİNİN NEDENLERİ	46
V- TÜRK BANKALARININ YURT DIŞINDA KURULU OFF-SHORE BANKALAR VEYA OF-SHORE BANKACILIK FAALİYETİNDE BULUNAN ŞUBELER ARACILIĞI İLETÜRKİYE'YE YÖNELİK FAALİYETLERİ.....	50
A-YURT DIŞINDA KURULU BANKALAR ARACILIĞ İLE YAPILAN FAALİYET	50
B-YURT DIŞINDAKİ ŞUBELER ARACILIĞI İLE YAPILAN FAALİYET	52
VI- OFF-SHORE BANKALARIN, OFF-SHORE BANKACILIK FAALİYETİNDE BULUNAN ŞUBELERİN VE OFF-SHORE BANKALARDAKİ HESAP SAHİPLERİNİN ELDE ETTİĞİ KAZANÇLARIN VERGİLENDİRİLMESİ	56
A-OFF-SHORE MERKEZLERDE KURULU BANKALARIN VE ŞUBELERİN ELDE ETTİKLERİ KAZANÇLARIN VERGİ KANUNLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	57
B-OFF-SHORE MERKEZLERDE KURULU BANKA VE ŞUBELERDEKİ HESAPLARDAN ELDE EDİLEN KAZANÇLARIN VERGİ KANUNLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	72
VII- GENEL DEĞERLENDİRME	77

I-GİRİŞ

Finansal literatürde "Finansal veya Mali Sistem" bir ekonomide belirli kurumların ve pazarların, bir arada ve birbirlerini etkileyen temel bazı işlevleri gerçekleştirmek üzere bir araya gelmeleri ile oluşan sistem olarak tanımlanmaktadır Diğer bir ifadeyle fon arz eden birimler ile fon talep eden birimleri bir araya getirin sistem olarak da tanımlanabilir. Mali sistemin temel fonksiyonlarını ise üç ana başlıkta toplayabiliriz.

i- Birincisi ödünç verilebilir fonları, fon fazlası olanlardan fon noksanı olanlara transfer etmek ,

ii- İkinci fonksiyon, nakit, çek ve diğer şekillerde ödeme mekanizması oluşturmak,

iii- Üçüncü fonksiyon ise tasarruf sahiplerini tasarruflarını en verimli ve karlı bir şekilde değerlendirme olanağı sağlamaktır

Finansal piyasaları kısa ve uzun vadeli fon yaratmaları bakımından, para ve sermaye piyasaları diye ikiye ayırabiliriz. Kısa vadeli fon arz ve talebinin karşılandığı piyasaya Para Piyasaları denilmektedir. Bu piyasalarda genelde bir yıldan kısa vadeli fon sağlanmaktadır Para piyasalarının kaynaklarını bankalardaki mevduat, hazine bonosu, devlet tahvili, mevduat sertifikası, ticari senetler sayılabilir

Sermaye piyasaları ise, orta ve uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasalardır. Geniş anlamda sermaye piyasası kredi, döviz, hisse senedi, tahvil, altın gibi her türlü menkul değerın alım satımını içermektedir Sermaye piyasasının temel ve para piyasasından ayrıldığı en beligin özelliği, orta ve uzun vadeli fonlardan oluşması ve vadenin bir yıldan fazla olmasıdır

Para piyasaları teorik olarak iki bölümde incelenmektedir

i- Örgütlenmiş Para Piyasaları: Örgütlenmiş para piyasaları bankalar sistemi olarak tanımlanmaktadır

ii-Örgütlenmemiş Para Piyasaları: Örgütlenmemiş para piyasaları ise bankacılık sistemi dışında kalan kişi ve kuruluşların, işletmelere fon sağladıkları piyasalar olarak tanımlanmaktadır Bu piyasalara verilen en tipik örnek Tefeci Piyasalarıdır

Finansal sistemin ve para piyasalarının mali aracılardan olan bankalar günümüzde hala Türkiye’de olduğu gibi Dünyada da en büyük finansal aracı kurumlardır. Bu nedenlerden dolayı bankacılık faaliyeti klasik anlamda mevduat toplayıp (fon sağlayıp) , sağlanan fonların krediye dönüştürülmesi olmaktan çıkarak , yeni enstüramanlarla birlikte uluslararası boyut kazanmıştır

Bankacılık faaliyetinin en önemli kaynağı, mevduat veya diğer adlarla kişilerden toplanan fonlardan oluşmaktadır. Diğer bir bakış açısıyla da bankacılık, "Başkasının parası üzerinden işlem yaparak para kazanma faaliyetidir, ancak o kişilere sahip oldukları paralardan vazgeçme maliyeti karşılığı faiz ve benzeri adlar ile bir kazanç aktarılmaktadır

Bankaların genelde dört işleve sahip olduğu kabul edilmektedir

i-Ödeme araçlarının yönetimi,

ii-Portföy yönetimi,

iii-Fon transferleri ile likidite ve risk paylaşımının sağlanması,

iv-Ödünçlerin izlenmesi ve daha iyi bilgi edinme ve işlem maliyetlerinin azaltılması.

Bankacılıkla ilgili bir çok teorelin geliştirildiğini görmekteyiz. Bu teorilerden birisi de M.A. Klein'e (Theory of The Banking Firm Journal of Money Credit and Banking 3 page 205-218 (1971)) aittir.

Klein'e göre banka finansal bir aracıdır Fazlası olan tüketici birimlerin fonlarını toplayarak bunları açığı olan tüketici birimlere aktarır Banka iki adet birincil fon kaynağına sahiptir. İşletmeye konan öz kaynaklar ve "m" çeşit mevduattan oluşan borç alınan fonlar. Öz kaynaklar dışsal bir faktör olarak ele alınır ve sabit sayılır Bu nedenle, modelde reel bir fonksiyona sahip değildir. Öz kaynaklardan ve sağlanan mevduattan oluşan fonlar "n" çeşit aktife dönüştürülür. Bankanın amacı bu değişim veya aracılık sürecinde konulan öz kaynağın getirisini maksimize etmektir. Pasifin vadeli ve vadesiz mevduat ile öz kaynaklardan ve aktifin de nakit değerler, hükümet bonoları ve kredilerden oluştuğu Klein modelinde, aktif ve pasifin optimal bileşimi ile bankanın toplam büyüklüğünün ne olacağı belirlenmeye çalışılır

Diğer bir banka modeli ise C.W. Sealey ve J.T Lindley'e aittir (Inputs , Outputs and a Theory Production and Cost at Depository Financial Institutions The Journal of Finance 32 , page 1251-1266 -1977). Bu model ana hatlarıyla Klein'in modeline benzemektedir. Ancak yapılmış olan bazı varsayımlar modelleri birbirinden farklılaştırır Modelde öncelikle finansal firmaların üretimi teknik ve ekonomik olmak üzere ikiye ayrılır Teknik anlamda üretim bir dönüştürme (transformation) işlemidir . Belli bir mal veya hizmetler (girdiler), kendi orijinal formlarını yitirecekleri yeni bir mal veya hizmet (çıkıtı) şekline girecekleri bir sürece sokularak istenilen hale dönüştürülürler. Banka bağlamında bu işlem, fazlası olan tüketici birimlerin fonlarının ödünç alınarak açığı olan tüketici birim

lere borç şeklinde aktarılmasıdır yani finansal aracılıktır Buna göre teknik anlamda banka çıktısı (üretimi) , borç vericiler (mudiler) ile borç alıcılar (müşterilere) sunulan bir dizi finansal hizmettir. Ekonomik anlamda üretimden kastedilen ise orijinal girdilerin daha yüksek değerde bir ürün olarak yeniden yaratılması işlemidir İki değişik üretim biçimi söz konusu olduğuna göre , bir banka açısından bakıldığında çok aşamalı bir üretim süreci ile karşılaşılır. Buna göre mudilerden sermaye, emek ve diğer çeşitli materyal girdilerinde yardımıyla fon toplanması ve bu fonların belli finansal hizmetlerin (para saklama, çek düzenleme, muhasebesini tutma vb.) de sağlanması suretiyle plase edilebilir fonlar, üretimin ikinci aşamasında bir girdi olarak faiz getirili aktiflerin üretilmesinde kullanılır Model, neoklasik analiz gereği, bankanın kar maksimizasyonu amacı güttüğünü varsaymaktadır.

Örnek olarak verdiğimiz banka teorileri dışında bir çok teori geliştirilmiştir. Yukarıdaki iki model, bankacılığın temel olarak faaliyetlerini özetlemektedir. Bankacılık sektörünün tarihi çok eskilere dayanmaktadır Genel olarak bakıldığında sistem aynı şekilde işlemekle birlikte, ülkeler arası ticaretin gelişmesi, teknolojik yenilikler, elektronik fon transferinin kolaylaşması ve ülkelerin liberalizasyon politikalarını benimsemesi, bankacılığın bölgesel ve ulusal olmaktan çıkarak uluslararası boyut kazanmalarına neden olmuştur.

Özellikle yirminci yüzyılın başlarında itibaren ülke ekonomileri globalleşmeye başlamış ve dünya ticaret hacminin hızla büyüdüğü görülmüştür. Günümüzde uluslararası (international) ya da çok uluslu (multinational) kavramlarının yerini "Global"terimine bırakmış ve bu terimin uluslarüstü anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Çok Uluslu Şirketler kavramının yanında global şirket tanımının ortaya çıktığı görülmektedir. Çok uluslu şirketler bir çok ülkede faaliyet gösterip, ürünlerini ve faaliyetlerini her ülkeye görece olarak büyük farklar taşıyan

maliyetlerle ayarlarken, global şirket, ana bölgelerini (tüm dünyada faaliyet gösteriyor ise tüm dünyayı) tek bir pazarmış gibi düşünüp, göreceli olarak çok düşük maliyet farkları ile faaliyette bulunmaktadır.

Dünya ekonomisinde yaşanan bu gelişmelerle birlikte finansal piyasalar - da da gelişmeler yaşanmıştır. Ulusal finans piyasalarını ayıran sınırların ortadan kalkması ve uluslararası sermaye akımlarının ileri boyutlar kazanması süreci de finansal globalleşme olarak adlandırılmaktadır. Uluslararası finansal akımların gelişmesi, uluslararası döviz piyasaları ve özel yabancı sermaye yatırımlarıyla doğrudan bağlantılı olan Eurocurrency Eurobond ve uluslararası Hisse senedi Piyasalarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu piyasalar, fon arz ve talebinde bulunan değişik ülkelere ait firma, banka, kamu kurumu ve bireysel yatırımcıların bir araya geldiği piyasalardır.

Mali piyasalarda özellikle teknolojik imkanların gelişmesi sonucunda ulusal sınırlar anlamını yitirmiş ve piyasalarda zorunlu serbestleştirme yaşanmıştır. Böylece bir çok ülke sermaye hareketleri önündeki kısıtlamaları kaldırmak zorunda kalmıştır. Bu sürece paralel olarak yasal düzenlemelerin kalkması, doğal olarak mali yeniliklerin ve yeni finansal enstrümanların ortaya çıkışını hızlandırmıştır.

1960'lı yıllar uluslararası bankaların, uluslararası finansal piyasaların yeniden oluşturduğu yıllar olmuştur. ABD, İngiltere, Fransa, Japonya, Almanya, Hollanda, Belçika, İsviçre, İsveç gibi ülkelerin uluslararası bankaları, "yabancı banka" şeklinde faaliyetlerini genişletmeye başlamışlardır.

Uluslararası bankacılık da farklı örgütsel şekiller ortaya çıktığı görülmektedir. Bankaların uluslararası hale gelişinde görülen örgütsel şekiller :

- Muhabir Banka (correspondant bank)
  - Temsilcilik ve irtibat büroları (representative offices)
  - Şube (branch)
  - Tali-iştirak banka (subsidiary bank)
  - Katılım halinde banka (associated bank)
  - Tabela bankacılığı ve paravan şubeler (brass plate/ or banking shell branch)
  - Konsorsiyum bankacılığı (concoortium banking)
  - Kıyı ötesi bankacılığı (off-shore banking)
- Çalışmamızın esas konusunu oluşturan Uluslarüstü bankacılık türlerinden off-shore bankacılığın tarihsel gelişimi ve özelliklerini ilerleyen bölümlerde açıklamaya çalışacağız.

II- KIYI BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE DÜNYADA ÖNEMLİ KIYI BANKACILIĞI MERKEZLERİ

A- TARİHSEL GELİŞİM

Kıyı bankacılığının gelişimi, devletsiz paraların uluslararası düzeyde oluşturdukları bütünleşmiş bir para ve sermaye sistemi olarak tanımlanan Euromarketlerin doğuş ve gelişimiyle yakından ilgilidir. Euromarketlerin gelişmesi ve finansman dünyasındaki yerini almasıyla birlikte kıyı bankacılığı ve kıyı bankacılığı merkezleri ortaya çıkmış , çoğu zaman bu piyasa ve merkezler Euromarketler ile aynı anlamda kullanılmış, ancak zamanla kendine has uygulamalar geliştirerek özgün bir hale gelmiştir .

Euromarket birbirini bütünleyen iki piyasadandır. Bunlar Eurodolar ve Eurotahvil piyasalarıdır. "Eurodolar" terimi ABD dışındaki dolar mevduatı ifade ederken, "Eurocurrency (Europara)" kendi ülkesi dışında mevduat olarak her türlü parayı ifade etmektedir "Eurobond (Eurotahvil)" ise bu piyasada işlem gören tahvilleri anlatmaktadır.

Bir tür serbest bankacılık olan kıyı bankacılığının ortaya çıkış nedenlerini tespit etmek, normal bankacılığın tarihi ile ülkeler arası ilişkilerin gelişimini birlikte incelemekle mümkün olacaktır. II. Dünya Savaşıyla yıkılan ülkelerin Marshall Planıyla imarı, 1973 petrol krizi, ülke ekonomilerinin dışa açılması, çok uluslu şirketlerin ve uluslararası finansal merkezlerinin ortaya çıkışı fonların uluslararası dolaşımını gündeme getirmiştir. Bu durumda bankalar faaliyetlerini serbestlik içinde ve daha karlı şekilde yapacakları yerler aramaya başlamışlar ve bazı ülkeler de bu olanakları kendilerine sunmuşlardır.

II. Dünya savaşından sonra ABD, aralarında Türkiye ve Yunanistan'ında

bulunduğu 16 Avrupa Ülkesine "Dış Yardım Kanunu" çerçevesinde milyarlarca ABD Doları yardım yapmıştır Böylece ABD Doları fonlar ABD dışında dolaşmaya başlamış ve devletsiz para haline gelmiştir Bu ABD Doları Fonlar Europiyasaların temelini oluşturmuştur. Ayrıca 1950'li yıllarda SSCB bankalarının ABD bankalarında bulunan ABD Doları mevduatlarını Avrupa bankalarına aktarmaları, bu piyasaların gelişmesini ve kıyı bankacılığını teşvik eden önemli bir faktör olmuştur

1973 yılında petrol fiyatlarında ortaya çıkan beklenmedik artışlar karşısında dünya ekonomisi krize girmiştir. Avrupa ülkeleri, yüksek gelişmişlik düzeyi ve sanayileriyle bu krizi daha kolay atlatırken, petrol ithal eden gelişmekte olan ülkeler, çok büyük zararlar görmüşlerdir Uluslararası finans merkezleri bu krizden avantajlı çıkmışlardır Arap ülkelerinin petrolden elde ettikleri fonları Avrupa'nın büyük finans merkezlerine aktarmaları sonucunda, Eurodolar fonlarına petrodolar fonları da eklenmiş, bu piyasalarda fon kapma yarışının ortaya çıkışı bir yandan mevcut off shore merkezleri arasında rekabeti turmandırırken, öte yandan, fon fazlası olan bölgelerden fon ihtiyacı olan bölgelere fon aktarmayı sağlayacak yeni finansal merkezler doğmuştur. Örneğin Ortadoğunun en önemli kıyı bankacılığı merkezlerinden Beyrut'un önemini yitirmesiyle birlikte Bahreyn petrodollarının birikmesi sonucu doğup gelişen bir finans merkezi konumuna gelmiştir.

1973-74 yıllarında yaşanan petrol krizinin off shore piyasası üzerindeki temel etkilerini kabaca iki başlıkta toplayabiliriz;

a) Önde gelen petrol ihracatçısı ülkelerin, petrol fiyatlarında meydana gelen aşırı yükselişlere bağlı olarak ödemeler dengesinde oluşan fazlalıkları kendi ülke ve bölgelerinde finansman piyasasının çok gelişmiş olmaması, gelişmiş bir bankacılık sistemine sahip olmamaları nedeniyle, buralarda değerlendirememelerinden dolayı daha fazla avantaj sağlayan

kıy bankacılığı merkezlerinde değerlendirmeye yöneltmiştir

b) Petrol fiyatlarında yaşanan aşırı dalgalanmalar, gelişmekte olan ülkelerin demeler dengesinde olumsuz gelişmelere yol açmış, bu ülkelerin çok büyük dış ticaret açıkları vermelerine neden olmuştur. Bu olumsuzlukları gidermek amacıyla bu ülkeler dünya bankasından yardım almak yerine ticari bankalara yönelmişler, bu yöneliş ağırlıklı olarak kıy bankacılığı merkezlerine olmuştur

Kıy bankacılığı merkezlerinin gelişmesinde Amerika Birleşik Devletlerinde bankalar üzerinde uygulanan kısıtlamalarında önemli etkileri olmuştur. Amerikan bankaları, oğuAmerikalı olan şirketlere fabrika ve satış bürolarının Avrupa'daki şebekelerinin kurulması için dolar üzerinden kredi vermişlerdir. Eurodolar krediler merkez bankalarının yurt içinde uyguladıkları kısıtlamalardan muaf olduğundan, bankalar yurt dışına kredi kullandırma yoluyla kar marjlarını yükseltmişlerdir. Böylece iç piyasadaki vergi yükünü azaltmak amacıyla birçok ülkedeki fon talep edenler ve mevduat sahipleri Manş Adaları, Bahamalar, Cayman Adaları gibi kıy bankacılığı merkezlerine yönelmişlerdir

Yapılan bu açıklamaların yanında kıy bankacılığı merkezlerinin gelişmesini sağlayan diğer bir etken ise şöyle açıklanabilir. Sanayileşme ile birlikte gelişmiş ülkelerin yurtdışı politikalarında etkin kaynak dağılımının gerçekleşeceği ve karların optimum olacağını savunan liberal düşüncenin etkisi ile sınırlarını yabancı ülkelere açma eğilimi yaygınlaşmış ve böylece ülkeler arası ticaretin artması ile birlikte fonlarında serbestçe dolaşımı başlamıştır. Ancak bu durum hızlı bir büyüme sürecine giren gelişmiş ülkelerin dış ticaret açıklarını da artırmıştır. Bu lkeler 1960'lı yıllardan sonra uluslararası ticaret ve sermaye hareketlerine kısıtlayıcı düzenlemeler, denetim ve vergi yükümlülükleri getirmişlerdir. Kendisine daha avantajlı bir ortam arayan uluslararası sermaye, söz konusu yükümlülüklerin

asgari düzeyde bulunduğu merkezlere kaymaya başlamış, böylelikle yasal kısıtlamaların, sıkı para denetimlerinin olmadığı , güçlü bir para otoritesinin bulunmadığı ve yerel ekonominin zayıf olduğu yerlerde kıyı bankacılığının ilk örnekleri görünmeye başlamıştır

Uluslararası finansal piyasaların gelişmesi ile birlikte son yirmi yılda uluslararası bankacılık alanında önemli gelişmeler olmuştur. Dünya bankacılığının yurtdışı aktif toplamını incelediğimizde 1982 yılında bu tutarın 2,7 trilyon Amerikan Doları seviyelerinde iken 1996 yıl sonu itibarıyla bu tutarın yaklaşık 263 kat artarak 709 trilyon Amerikan Dolarına çıktığı görülmektedir. Bu gelişme, mevduat toplama, kredi verme, uluslararası bankacılık, döviz işlemleri, döviz ve faiz swapları, future ve diğer finansal aktiviteleri yapan pek çok kuruluşun bu merkezlerde toplanmasına neden olmuştur.

B- KIYI BANKACILIĞININ ÖZELLİKLERİ VE DÜNYADA ÖNEMLİ KIYI BANKACILIĞI MERKEZLERİ

Kıyı Bankacılığına ilişkin olarak, yapılan işlemler ve bu bankaların genellikle kurulu oldukları yerler baz alınarak çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Bunları kısaca şöyle özetleyebiliriz:

-Ülke dışından sağlanan fonların yine ülke dışında kullanılmalarını amaçlayan ve ülkede bankacılık sektörü için düzenlenmiş her türlü yasa ve yönetmeliklerin dışında kalan bir tür bankacılık,

- Dıştan dışa bankacılık,

- Bir tür serbest bölge bankacılığı,

-Yerleşik olmayan mali kuruluşların, yerleşik olmayan kişiler adına yabancı paralar cinsinden mali operasyonlar yapmalarını ifade eden bankacılık türü,

-Genellikle serbest bölgelerde faaliyette bulunan, müdahale ve denetim ile vergilendirmenin asgari düzeyde tutulduğu koşullarda, konvertibl paralar üzerine işlem yaparak uluslararası kuruluşlar ve çok uluslu şirketlere hizmet veren bir bankacılık türüdür

Bu tanımlamalardan yola çıkarak daha kapsamlı bir tanımlama ise şöyle yapılmaktadır: **Kıyı Bankacılığı**, ülke dışından sağlanan fonların ülke dışında veya koşullara göre ülke içinde kullanılması, uluslararası devletsiz paraların fon fazlası bulunan merkezlerden fon açığı bulunan merkezlere transfer edilmesi gibi finansal hizmetler yürüten, genellikle serbest bölgelerde kurulan merkezlerde faaliyet gösteren ve ülke içindeki bankacılık sisteminin tabi olduğu yasal düzenlemelerin kapsamı dışında tutularak, getirilen mali ve hukuksal avantajlar sayesinde cazip, çalışma koşullarının sağlandığı bankacılık türüdür

Kıyı Bankacılığı merkezleri ise, işlemlerin gerçekleştirilme biçimine göre **kayıt merkezleri** ve **fonksiyonel merkezler** olarak iki kategoride sınıflandırılmaktadır

Kayıt merkezleri (paper center , shall branch , brass plate) özellikle sağlanan vergisel avantajlar nedeniyle tercih edilen merkezler olup, başka merkezlerde gerçekleştirilen finansal işlemlerin burada kayda geçirilerek, önemli vergisel avantajların sağlandığı yerlerdir Kayıt merkezler, fonların kaynaklarının ve kullanımının tamamen dıştan dışa gerçekleştirildiği, finansal aracılığı tamamen yabancılar arasında geçen antrepo olarak görülmektedir. Bu tür merkezlerde genellikle herhangi bir kambiyo veya

vergi denetimi yapılmadığı, kıyı bankacılığı yapan finansal kuruluşlarca söz konusu merkezlerde bulunma karşılığında sadece yıllık belli bir ücret ödendiği belirtilmektedir.

Fonksiyonel merkezler (functional Centers) ise işlemlerin bizzat gerçekleştirildiği, mevduat toplama, fon temin etme, toplanan fonların krediye dönüştürülmesi, kredi sübvansiyonlarına katılma gibi her türlü uluslararası bankacılık faaliyetlerinin yürütüldüğü merkezlerdir. Euro pazarların faaliyetlerinin yürütüldüğü merkezlerdir. Euro pazarların halkası olarak kabul edilen bu merkezler dünya finans piyasaları arasında bağ kurmak ve fazla fon açığı olan merkezlere aktarılmasında aracılık etmek gibi işlevleri yerine getirmektedir.

Fonksiyonel merkezler ise kendi içinde ;

-Birincil Merkezler (Primary Centers)

-Fon Sağlayıcı Merkezler (Funding Centers)

-Fon Toplayıcı Merkezler (Collection Centers)

sınıflandırılmaktadır

Birincil merkezler genellikle uluslararası finansal merkezler olup, kredi yönetimi ve sendikasyonlara katılma gibi bankacılık ve kıyı bankacılığı işlemlerini gerçekleştiren, gerek iç piyasa gerekse dış dünyadan kaynaklanan fon arz ve talebinin karşılaştığı son derece gelişmiş finansal merkezler olarak tanımlanmaktadır

İç piyasanın fon talebinin bölgede biriken fonlardan oldukça düşük bulun-

duğu bölgeler bulunmaktadır. Bu bölgelerdeki fon faizlerinin , yerel finansal kuruluşlardan çok daha komplike biçimde uluslararası piyasada değerlendirmek amacıyla merkezler oluşturulmaktadır. Bu merkezlere Fon Toplayıcı Merkezler denmektedir. Burada toplanan fonlar, fon açığı bulunan bölgelere aktarılmaktadır. Dış dünyadan gelen fonların ağırlıklı olarak iç piyasadaki yerel projelerin finansmanında kullanılan merkezlere ise Fon Sağlayıcı Merkezler denilmektedir.

Kıyı bankaları özel bir banka olmayıp, temel olarak diğer bankalar gibi mevduat toplamakta, kredi vermekte ve güvene dayalı işlemler (fudiciary) yapmaktadır. Kıyı bankalarını diğer bankalardan ayıran özelliklerin başlıcaları aşağıdaki gibidir.

-Kıyı bankaları buldukları ülkede geçerli olan para birimi dışındaki bir para birimi ile işlem yapar.

-Kıyı bankaları şart olmasa da esasen yerleşik olmayan kişiler ve kurumlarla işlem yapar.

-Kıyı bankaları genellikle yurtiçi finans piyasasının tabi olduğu yasaların, sınırlamaların ve kontrollerin çoğundan muafır

-Birçok kıyı bankacılığı merkezinde çok sıkı biçimde sır saklama ilkesi uygulanmaktadır

Kıyı bankaları klasik anlamda bankacılık hizmetlerinden fon toplamak, döviz ve dövize bağlı işlemler, dış ticaret finansmanı, kredi sendikasyonu düzenlemeleri, factoring, forfaiting gibi ihracat işlemleri, leasing, para swapları arbitraj, altın işlemleri, yatırım fonlarının oluşturulması, menkul kıymet portföylerinin idare edilmesi ve varlıklı müşterilerin her türlü

ekonomik faaliyetlerinin yönetilmesi gibi hizmetler de vermektedirler.

Kıyı bankacılığının gelişmesinde, bu bankalara tanınan serbestlikler önem arz etmektedir. Genel olarak bu serbestlik ve muafiyetler aşağıdaki gibidir.

-Faiz oranlarının belirlenmesinde serbestlik,

-Belli bir likidite, disponibilitate oranı uygulanmaması, munzam karşılık yatırılmaması,

-Dolaysız vergi olarak alınan gelir veya kurumlar vergisinin kaldırılması ya da çok düşük seviyelere çekilmesi,

-Bankaların müşterilerine ödeyecekleri faizden veya interbank işlemlerinden doğacak faizlerden stopaj kesilmemesi, yurt içi bankaların tabi olduğu kambiyo sınırlamalarına tabi tutulmaması.

Bu avantajlar sayesinde kıyı bankaları klasik bankalara oranla daha düşük maliyetle hizmet verme imkanına sahip olmaktadır

Uluslararası bankaların başka merkezlerde gerçekleştirdikleri kredi, tahvil operasyonları ve diğer bazı işlemleri vergi avantajı nedeniyle kayıt merkezlerinden geçirmekte ve muhasebe kayıtlarını buralarda tutmaktadırlar Bu merkezler vergi ve kambiyo denetiminin olmadığı, sadece sabit bir ücretin ödendiği yerlerdir. Eurotahvil ihraçlarının bu merkezlerde kurulan paravan şirketler tarafından yapılması ve kaynağın ana şirkete kullandırılması faaliyetlerin başında gelmektedir. Fonksiyonel merkezler ise uluslararası para ve sermaye piyasalarının önemli halkalarıdır Uluslararası fonların geçiş merkezi olan bu tür merkezlerde, mevduat toplama ve kredi verme

gibi tüm bankacılık işlemleri yapılmaktadır

Uygulamada fonksiyonel merkezlerinde kendi aralarında ikiye ayrıldığı görülmektedir. Birinci kategoride değerlendirilen merkezler bir ülke sınırları içerisinde tüm alan kıyı bankası faaliyet alanı olarak belirlenmektedir. Her banka bu ülkede kendi kıyı bankası şubelerini açmakta ve faaliyetlerini bu şubeler aracılığı ile gerçekleştirmektedirler. Yabancılarla ülke dışında yapılan işlemlerin kayıtları esas olarak ülke içinde tutulmak ve para ülke içindeki bankanın hesabına yatmaktadır (Ülke çapında tüm alanı kıyı bankacılığı faaliyet alanı ilan eden ülke içinde). Ülkelerin bankalarına bu ülkelerde şube açmalarına izin vermesi halinde bankalar, yabancıların hesaplarını kıyı bankacılığı yapan şubeleri aracılığı ile değerlendirme yolu na gideceklerdir. Bu hesapların ülkelerdeki Bankalar Kanunu ve Vergi Kanunları açısından durumu incelendiğinde, bu hesapların işleyişinin o ülkelerdeki yasal düzenlemelere tabi olmadan uluslararası kıyı bankacılığı kurallarına göre işlem gördükleri görülmektedir. Ülkesinin tamamını kıyı bankacılığı faaliyetine açan ülkelere örnek olarak Lüksemburg , Singapur ve Bahama Adaları verilebilir.

İkinci tür merkezler ise ülkeler belirli bir bölgeyi serbest para ve ticaret merkezi ilan etmekte ve esasen bütün işlemler yurt içinde oturma izni olmayan kişiler adına yapılmaktadır Bu bölgeler siyasi olarak ilgili ülkenin sınırları içinde kalmakla birlikte bu bölgelerde yapılan işlemler açısından ülkenin gümrük hattı dışında sayılmaktadır Genelde ülke sınırları içinde uygulanan kambiyo, bankacılık ve vergi kanunları ya da bu düzenlemeler bir kısmı bu bölgelerde uygulanmamaktadır **Ancak bu uygulamanın bir sakıncası bu tür yerlerde yapılan bankacılık faaliyetinin, yurtiçi bazı kurum ve kuruluşların bu bölgelerin avantajlarından yararlanmak amacıyla bir takım hesaplarını yurt dışına kanalize etmeleri sonucunu doğurmaktadır.** Serbest bölgelerde bulunan kıyı bankalarına yatırılan fonlar yabancı kaynaktan sağlanmış olacağından, bu

fonların tekrar yurt dışına verilmesinde vergi veya diğer yükümlülükler doğmamakta, hatta bu bölgelerde elde edilen karlar (Türkiye’deki Serbest Bölgeler Kanununda yer alan düzenlemelerde yer aldığı gibi) yurt içine getirildiğinin kambiyo mevzuatı hükümlerine göre tevsik edildiğinde dahi vergi dışı kalabilmektedir

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere kıyı bankacılığı işlemleri klasik bankacılık işlemlerinden çok fazla farklılık göstermemektedir. Bu bankaların yapmış olduğu işlemleri 3 ana başlıkta toplayabiliriz.

i) Kısa Vadeli İşlemler

ii) Uzun Vadeli İşlemler

iii) Trust İşlemleri

Kısa vadeli işlemler kıyı bankacılığı merkezlerine göre farklılıklar göstermekle birlikte hemen her tür bankacılık işlemleri yapılmaktadır. Ayrıca bu merkezlerde para ve faiz swapı, altın ve döviz işlemleri, forward, future ve opsiyon işlemleri yoğun olarak yapılmaktadır. Ayrıca merkezlerin özelliğine göre farklı bankacılık işlemlerini ağırlıkla yapmaktadırlar. Örneğin Ortadoğu’nun en büyük finans merkezlerinden biri olan Bahreyn, topladığı fonların önemli kısmını bölgenin kalkınmasına yönlendirmekte ve işlemlerinde genelde komşu ülkelerin paralarını kullanmakta iken, Londra ve Singapur dolar üzerinden mevduat sertifikası ihracına ağırlık vermekte, Bahama Adaları ve Panama ise kaçak fonlara göz yummaktadır.

Kıyı bankacılığı merkezlerinde bir yıldan uzun vadeli işlemleri kredi ve ihraç tahvilleri ihraçlarından oluşmaktadır. Kısa vadeli mevduat, orta ve uzun vadeli olarak birden fazla bankanın katıldığı ve dalgalı faiz esasına

dayalı sendikasyon kredisi olarak verilmektedir. Ayrıca yabancı tahvil ve Eurotahviller ihraç edilmektedir. Leasing, factoring ve forfaiting gibi dışsıtım finansman yöntemleri de diğer uzun vadeli kıyı bankacılığı faaliyetleri arasında yer almaktadır

Kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunan bankaların yaptığı üçüncü ana başlık altında belirtilen işlem ise trust işlemleridir. Trust işlemi, bir kimsenin sahip olduğu menkul ve gayrimenkul kıymetlerini korunması , saklanması, işletilmesi, yönetilmesi, ölümünden sonra vasiyetname hükümlerini uygulanması ve gelirlerini, önceden belirlenen koşullarda değerlendirilmesi amaçlarıyla imzalanan bir sözleşmeyle "Trustee" adı verilen kişi veya kurumlara devretmesi olarak tanımlanmaktadır. Trust işlemi yapan kişi veya kurumları seçen kişilere "Trustor", yatırım yapan kişi anlamında "Settlor" veya vasiyette bulunan anlamında "Testatör" olarak adlandırılmaktadır

Trustee'nin yapılan sözleşmeye dayanarak üstlendiği yükümlülükleri şöyle sıralayabiliriz;

- i) Trustorın sahip olduğu malvarlığını korumak ,yönetmek ve işletmek,
- ii) Servetin işletilmesi sonucunda üzerinden elde edilecek geliri trustor'ın ya da onun belirlediği kişi veya kişiler arasında dağıtmak veya bu gelirle yeniden yatırım yapmak,
- iii) Trustor' ın talimatıyla serveti elden çıkarmak.

Güven esasına dayanan bu işlemlere bankalar da kendi faaliyetleri arasında yer vermiş ve giderek yaygınlaşmıştır Günümüzde daha da karmaşık hale gelen finans tekniklerini uygulamak, vergi ve istisnaların

dışında tutarak servetlerini daha da artırmak isteyen trustorlar kıyı bankaları aracılığı ile bu faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler. Trust hizmetleri diğer bankacılık işlemlerinden farklı olup, sürekli bir hizmet söz konusu olduğundan vade söz konusu olmamaktadır. Bütün işlemleri gizlilik ve güven esası çerçevesinde yapıldığından, trust işlemleri müşterilere göre farklılıklar gösterebilmektedir. Müşteri adına her türlü imkanın en iyi şekilde değerlendirilmesi ve çok yakın ilişkilerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Günümüzde olağanüstü boyutlar kazanan uluslararası fonlardan pay almak isteyen kıyı bankacılığı merkezlerinin sayısı sürekli artmaktadır. Bazı ülkeler, sınırlarının tamamını kıyı bankacılığına açarak ülkenin tamamını faaliyet alanı ilan ederken, bazıları da kıyı bankacılığının ülke ekonomisine zararlı olabileceğini düşünerek "serbest bölge" olarak adlandırılan yeni bir faaliyet alanı oluşturmaktadır. Her iki durumda da kıyı bankacılığı merkezinin taşınması gereken asgari şartları şöyle sıralayabiliriz.

- Daha çok ülkeyle vergi anlaşmalarına gitmesi,
- Kurulu bankacılık sektörü ve iyi bir iletişim ağının kurulu bulunması,
- Düşük kurumlar vergisi veya hiç vergi olmaması,
- Faiz ve temettü ödemelerinde gelir vergisi tevkifatı uygulanmaması.

Uluslararası finansman şirketleri , sağladığı vergi ve ticari avantajlar nedeniyle özellikle grup şirketleri tarafından tercih edilmektedir. Firmalar serbest bölgelerde şirketler kurmakta ve borç aldığı fonları bu şirketlere aktarmaktadır. Serbest bölgede faaliyet gösteren şirket ana şirketten almış

olduğu fonu diğer grup Őirketlerine kullandırmakta ve faiz geliri elde etmektedir. Grup Şirketleri ödemiŐ olduğu faizlerinin tamamını indirim konusu yapmakta iken serbest bölgede faaliyet gösteren Şirket elde ettiği faiz geliri üzerinden düşük oranlı vergi ödemekte veya hiç vergi ödememektedir.

Yapmış olduğumuz bu açıklamalardan sonra dünya üzerinde faaliyet gösteren önemli kıyı bankacılığı merkezlerini ve bu merkezlerde yapılan düzenlemeleri kısaca inceleyelim.

1- Aruba

1985 yılına kadar Hollanda'ya bağlı olan Aruba , 1986 yılından itibaren içiŐlerinde bağımsız, dış iŐlerinde Hollanda Krallığına bağlıdır Aruba' da bankacılık faaliyetinde bulunan iki türlü Şirket bulunmaktadır:

- Modern ve esnek yapıda kurulan ve kısa adı AVV olan (The Aruba Exempt Corporation) Muaf Aruba Şirketi

- Diğerleri kısa adı NV olan (Naamloze Vennootchap) dır

Kuruluş ve yönetim açısından AVV' lere benzeyen NV nin bazı farklılıkları bulunmaktadır. **NV'lere kıyı bankacılığı yapma izni verilmiştir .**

Aruba 'da , Aruba Merkez Bankası tarafından izlenen kambiyo kontrolü bulunmakta olup, ancak kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunan Şirketler kambiyo kısıtlamalarından tamamen muaf bulunmaktadır Ortakların kimlik bilgileri ya da Şirketin mali durumunun halka ilan edilme zorunluluğu olmaması dışında ayrıca gizliliği sağlayan düzenlemeler bulunmamaktadır

NV'ler Aruba yasalarına göre kurumlar vergisine tabi olmakla birlikte, kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunan NV'lere özel düzenlemeler bulunmaktadır. NV'ler tarafından ödenen faiz ve temettülerde stopaj kesintisi yapılmamaktadır

2-Bahama Adaları

İngiltere ile tarihi ve kültürel bağlarının etkisiyle İngiliz hukuk sistemini benimseyen ülke , en önemli kıyı bankacılığı merkezlerinden birisidir

Kıyı bankacılığı ilgili düzenlemeler aşağıdaki gibi özetlenebilir

- Kurumlar vergisi , gelir vergisi , gelir vergisi tevkifatı , varlık ve veraset vergisi uygulaması yoktur.

-Kıyı bankalarının kuruluşta en az sermaye tutarı 100.000ABD Dolarıdır ve 1.000-25.000 ABD Doları arasında yıllık aidat ödemesi bulunmaktadır

-Kıyı bankalarının denetim ve gözetimi Merkez Bankası tarafından yapılmaktadır

-Banka ve Trust Şirketleri Kanunu ile banka hesaplarının gizliliği sağlanmaktadır.

-Kıyı Bankalarının zorunlu rezerv veya likidite tutma zorunluluğu bulunmaktadır.

-Genellikle yurtiçindeki kişi ve kurumlar ile işlem yapılmasına izin verilmemektedir.

-Kıyı Bankalarının kuruluşunda ayrı bir düzenleme yerine kuruluşların genel kabul görmüş kurallara uyması istenmektedir.

Ülkede banka hesaplarının gizliliğinin sağlanması ve New York ve Toronto gibi bir çok uluslararası finans merkezleriyle aynı saat diliminde olması nedeniyle pek çok trust şirketinin merkezi olmuştur.

3- Bahreyn

Yapılan bir düzenleme ile 1975 yılından itibaren kıyı bankacılığı faaliyeti yapmak üzere kıyı bankacılığı birimlerinin (Of shore Banking Unit) kurulmasına izin verilmesi ile kıyı bankacılığı faaliyetine başlayan ülkede, halen 75 kıyı bankası faaliyette bulunmaktadır Türk Bankalarından Yapı Kredi ve Pamukbank'ın kıyı bankacılığı yapmak amacıyla kurdukları iki şube bulunmaktadır.

Ticari bankaların tabi olduğu tüm sınırlamaların dışında olan kıyı bankaları, tam lisanslı bankalar ve Bahreyn Para Otoritesinin belirlediği bazı kuruluşlarca da bankacılık hizmeti yapılmasına izin verilenler dışında, yerleşik kişi ve kurumlarla bankacılık faaliyeti yapamamaktadırlar. Kıyı bankaları fonksiyonel kıyı bankacılığı yapmak zorunda olup , yerleşik olmayanlar hariç çek hizmeti verememektedirler. Bankalar faaliyetleriyle ilgili olarak her ay Bahreyn Para Otoritesine bilgi vermek ve denetlenmiş yıllık mali tabloların bir örneğini göndermek zorundadırlar

Bahreyn Mevzuatına göre:

Bahreyn'de Off-Shore Banking Unit (OBU) açma ile ilgili olarak Bahreyn Monetary Agency tarafından belirlenen koşullar aşağıdaki gibidir.

a) OBU'lar **şube, iştirak** veya **joint venture** (iş ortaklığı) şeklinde açılabilir. Ancak sadece şube şeklindeki OBU'lar Bahrain Monetary Agency nezdinde rezerv para tutma yükümlülüğüne tabi değildir. Diğer taraftan iştirak şeklinde kurulacak bir OBU için çok daha fazla sermaye istenmektedir.

b) OBU'lar karları ve işlemleri üzerinden herhangi bir vergiye tabi değildirler.

c) Bahreyn'de yerleşik olmayan kişilere çekli hesaplar dışında, her türlü bankacılık hizmetlerini sunabilirler.

d) Bahreyn de , Bahreyn hükümeti ,organları veya Bahreyn de lisans almış faaliyeteki bankalar ile işlem yapabilirler. Ancak Bahreyn'de yerleşik herhangi bir kuruluş ve kişilerle işlem yapmaları Bahrain Monetary Agency nin iznine bağlıdır.

Kıyı bankacılığının gelişmesi için sağlanan kolaylıklar ise şunlardır:

- Gelir ve kurumlar vergisi yoktur.

- Kambiyo kontrolü yoktur.

- Modern iletişim ağı , iyi ulaşım koşullarına sahiptir.

- İyi eğitilmiş bir işgücü vardır.

-Bahreyn Para Otoritesinde rezerv tutma veya resmi likidite rasyolarına uyma zorunluluğu yoktur.

4- İngiliz Virjin Adaları

İngiltere'ye bağılı olan Virjin Adalarında adi şirketler ve uluslararası şirketler olmak üzere iki tür şirket faaliyet göstermektedir.

Uluslararası şirketlerin aşağıdaki faaliyetleri yapması yasaktır;

-Yerleşik kişilerle iş ilişkisine girmesi,

-Mülk edinmesi,

-Lisans olmadan bankacılık ve trust işlemleri yapmalar,

-Lisans olmadan sigortacılık faaliyeti göstermeleri yasaklanmıştır

Bu yasaklar dışında, söz konusu şirketler, diğer şirketlere ortak olabilmekte, hesaplarını bu ülkede tutabilmekte, yerleşiklerin sağladığı hizmetlerden yararlanabilmekte, yerleşik yönetici ve ortak alabilmektedirler. Mali tabloların denetim ve ilanı zorunlu değildir

Uluslararası şirketlerin kazançları gelir ve kurumlar vergisine tabi değildir. Ayrıca kazançları üzerinden dışarıda yerleşik kişilere ödenen temettüleri her tür vergiden muafır. Virjin Adaları'nın Japonya ve İsviçre ile çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarının olmasına karşılık uluslararası şirketler ve off shore fonlar bundan yararlanamamaktadır. Ticari sırların gizliliği esastır. Kambiyo kontrolleri yoktur. İngiltere'ye bağılı olmasına rağmen ülke, 1962'den itibaren para birimi olarak Amerikan Dolarını kullanmaktadır

5- Cayman Adaları

Bir İngiliz kolonisi olan Cayman Adaları, gelişmiş alt yapısı, politik istikrarı ve turizm sektörüyle dünyanın en önemli kıyı bankacılık merkezlerinden biridir.

İngiliz hukuk sistemi uygulanan Cayman Adaları'nda, yerleşik ve yerleşik olmayanların ülke içinden ya da dışarıdan edindikleri gelir veya servetleri üzerinden doğrudan vergilendirme yapılmamakta , ancak ithalat dolayısıyla gümrük vergisi alınmaktadır. Yerli ve yabancı yatırımcılara hiç bir şart altında vergi uygulamasına gidilmeyeceğine dair garanti verilmekte olup en çok yapılan bankacılık işlemleri şunlardır;

- Döviz işlemleri,
- Mevduat,
- Tahvil ihracı,
- Konsorsiyumların finans edilmesi,
- Bireysel bankacılık,
- Senet iskontosu,
- Trust işlemleri,
- Uluslararası kurumsal hizmetler.

Kambiyo kontrolleri yoktur ve kullanılacak para biriminin seçimi serbesttir. Gizliliğin Korunması Kanunu'na göre kişilere ait bilgilerin veya servetlerinin gizliliğini korunması esastır. Sırların açıklanması, cezai müeyyideler gerektirmekle birlikte, vergi suçu dışındaki diğer suçlarda mahkemenin kararı ile açıklamada bulunulabilmektedir.

6- Dublin

Dublin Uluslararası Finansal Hizmetler Merkezi, 1987 yılında serbest bölge olarak faaliyetlere başlamıştır. Bu merkezde hem yurtiçi hem de yurtdışı işlemleri yapılabilmektedir. Çoğu kıyı bankacılık merkezinin ada olması yerleşim yerlerinin sınırlı ve maliyetli olmasına sebep olmuşken, Dublin çok uygun fiyatlarla ve en iyi koşullarda yerleşim olanağı sunmaktadır.

Uluslararası işlemlerden edinilen kazançlar, 2005 yılına kadar %10 kurumlar vergisine tabidir. Bu oran 1994 ve daha önceki yıllarda lisans alan firmalar için de geçerlidir. Avrupa Birliği ile pazarlıklar sonucu belirlenen bu tarih hükümet tarafından uzatılmak istenmektedir.

Kıyı bankacılığı merkezinde bono ve tahvil işlemleri, future, opsiyon vb. türev işlemler, sendikasyon kredileri, portföy yönetimi, takas ve saklama işlemleri, borsa, sigorta ve her türlü döviz işlemleri yapılabilmektedir. Diğer merkezler bireysel işlemlerde yoğunlaşmışken, Dublin kurumsal finans hizmetlerinde yoğunlaşmıştır. Ülkede faaliyet gösteren kuruluşlar, İrlanda'nın 23 ülke ile yaptığı çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarından yararlanılabilmektedirler. Faiz ve temettü ödemelerinde stopaj yapılmamaktadır. Şirket kurmada kolaylıklar sağlanmıştır.

Dünyanın en büyük ilk 50 bankasından 20'sinin faaliyette bulunduğu ülkede sadece 4 bankaya mevduat toplama izni verilmiştir. Diğer bankalar, bono ve tahvil işlemleri, uluslararası krediler ve fon yönetimi gibi konularda faaliyette bulunabilmektedirler. Merkezde bulunan bankaların büyük çoğunluğu İngiltere, Kanada, Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Danimarka ve Japonya kökenlidir.

Fon yönetimi nedeniyle elde edilen kazançlardan kurumlar vergisi dışında hiç bir vergi alınmamakta, bununla birlikte fon yönetimi şirketleri, İrlanda'nın bir çok ülkeyle imzaladığı vergi anlaşmaları ve Borsa'ya kota olma olanaklarından yararlanmaktadırlar. 1993 yılı itibariyle Borsaya kota olan fon sayısı 157 olup , bu fonların çoğunluğu diğer kıyı bankacılık merkezlerinde faaliyet göstermektedir.

Dublin uluslararası finans merkezinin sigortacılık ve fon yönetimi işlemlerinde de gelişmesini devam ettirmesi beklenmektedir .

7- Jersey

Jersey, dünyanın en önemli finans merkezlerinden biridir ve "vergi cenneti" değil, düşük vergilerin olduğu ve fonksiyonel bankacılık yapılan bir merkezdir. Bağımsız olmadığı gibi koloni de değildir ancak İngiltere ile anayasal bir bağlantısı vardır İngiltere tarafından Avrupa Birliği içinde temsil edilmektedir. İngiltere ile AB arasında imzalanan protokole göre Jersey, Roma Anlaşmasının, malların serbest dolaşımı hariç, bütün hükümlerinin dışında tutulmuştur. Maastricht Anlaşması da Adanın avantajlı statüsünü değiştirmemiştir.

Jersey'de 70 banka faaliyet göstermektedir ve bunlardan 40'ı dünyanın en büyük ilk 500 bankası arasında yer almaktadır. Bölgede faaliyet gösteren Trust şirketlerin aktiflerinin toplamı 70 milyar İngiliz Sterlini olarak tahmin edilmektedir. Ulusal gelirin yaklaşık % 50'si doğrudan veya dolaylı olarak finans sektörü tarafından sağlanmakta ve nüfusun % 20'si bu sektörde istihdam edilmektedir.

Ülkede kambiyo kontrolleri, veraset vergisi ve katma değer vergisi uygulaması yoktur. Dışarıda yerleşik kişilerce bankalara mevduat olarak

yatırılan ve trust şirketlerinin yönetimine devredilen tutarlardan edinilen kazançlar için gelir vergisi ödenmemekte ve uluslararası aktivitelerden edinilen kazançlar % 2 ile % 0.5 arasında ve azalan oranda vergilendirilmektedir.

Hazine işlemleri, uluslararası ticaret ve yurtdışı yatırım işlemleri yapmak amacıyla sağlanan avantajlar nedeniyle uluslararası şirket statüsünde kurulmaktadır. Bu tür şirketler yerleşik, uluslararası şirket veya yurtdışı şirketlerin Jersey şubesi olarak kurulabilmektedir. Trust faaliyetleri, danışmanlık, bilanço dışı işlemler ve ticaret işlemleri yapacak şirketler ise özel muaf şirketler olarak kurulmaktadır. Gelir ve kazançları üzerinden vergi ödememekte sadece yıllık sabit bir tutarda aidat ödemektedir.

8- Liechtenstein

Avusturya ile İsviçre arasında Avrupa'nın en küçük ülkelerinden biri olan Liechtenstein, düşük vergi oranları gibi bir çok yerel avantajlarının yanı sıra liberal ekonomik politikalar ve siyasi istikrar finans sektörünün gelişmesini teşvik etmektedir. İsviçre ekonomisiyle de yakın bağlantısı vardır.

Ülke ekonomisinde hizmet sektörü özellikle bankacılık önemli yer tutmaktadır. Dövizli işlemler üzerinde parasal kontrol veya diğer kambiyo sınırlamalar yoktur. Ticari sınırların korunması yönünde çeşitli güvenceler getirilmiştir. Bankalar Kanunu, bankacılık sınırlarının korunmasını zorunlu kılmakta ve yaptırımlar getirmektedir. Şirketler hukuku, ülke içinde iş yapan şirketler ile işlemleri yurt dışına dönük yerleşik ve holding şirketleri farklı uygulamalara tabi tutmaktadır. Bu farklılaştırma özellikle vergi uygulamalarında ortaya çıkmaktadır. Avusturya ve İsviçre dışındaki ülkelere vergi anlaşmaları yoktur. Dışarıda yerleşik şirket ortaklarının veya

müşterilerin yurt dışına çıkan kazançları için vergilendirme yapılmamaktadır.

9- Lüksemburg

Uluslararası finans merkezi olarak 30 yıllık tecrübeye sahip olan Lüksemburg, köklü ekonomik ve politik istikrarı ile birlikte Avrupa'nın merkezinde olmasının avantajını kullanmaktadır. Avrupa Birliği'nin kurucu üyelerinden olmakla birlikte finans merkezi olmasını sağlayan düzenlemeleri korumaya çalışmaktadır.

Lüksemburg, bir vergi cenneti değildir. Ancak bir finans merkezinin gelişmesi için gerekli olan yasal ve ekonomik ortama sahip bulunmaktadır. 1992 yıl sonu itibariyle 220'den fazla kredi kurumu bulunmaktadır ve bu kredi kurumlarının bilanço toplamı yaklaşık 500 milyar ABD Dolarıdır. Yerel bankalar genellikle perakende bankacılık işlemleri yaparken yabancı sermayeli kredi kurumları daha geniş bir alanda hizmet vermektedir. Avrupa Bankacılık Direktifleri'nin gereği olarak, her banka lisans almak zorundadır ve bunun içinde Lüksemburg Para Otoritesinin, kurucuların iyi niyetinden emin olması gerekmektedir. Tüm bankalar Avrupa Birliği 4. direktifiyle kararlaştırılan muhasebe kural ve prensiplerine uygun olarak kayıtlarını tutmak zorundadır. Bu kapsamda asıl amaç, kara para aklanmasının önlenmesidir. Kara para aklamayla ilgili olabilecek bütün işlemlerin ilgili otoritelere bildirim zorunluluğu vardır.

Lüksemburg'un AB'nin belirlediği standartlarda vergi oranları uygulama taahhüdüne rağmen halen dışarıda yerleşik kişilere ait banka hesapları herhangi bir vergilendirmeye tabi değildir. Ayrıca bankalar için çeşitli yatırım teşvikleri sağlanmakta, bir çok ülkeyle yapılan vergi anlaşmalarından yararlanma olanağı sunulmaktadır. Bütün bankalardaki

kişilere ait mevduat belli bir limite kadar garanti altına alınmıştır.

Ayrıca, Lüksemburg, holding şirketleri için çeşitli iyi olanaklar hazırlamıştır. Faaliyetleri sadece finansal varlıkların yönetimiyle sınırlanmıştır. Holding faaliyetlerine, net kazanç üzerinden vergilendirme, sermaye artırımlarında düşük vergilendirme (%1) ve kar payları dağıtımında stopaj uygulamama gibi vergi avantajları sağlanmıştır.

10- Malta

Malta, özellikle yatırım fonları, trust şirketleri, uluslararası bankalar sigorta şirketleri, holding ve ticari şirketler için çekici bir ortam sunmaktadır. Finansal hizmetler sektörü ve uluslararası yatırımın geliştirilmesi, hükümetin en başta gelen ekonomik hedefidir.

Ülkede, İngiliz hukuk sistemi benimsenmiştir. Bankacılığı düzenleyen yeni yasalar ile birlikte Kara Paranın Aklanmasını önleyici düzenlemeler de getirilmiştir. Malta'da kıyı bankacılığı için ayrı bir vergi rejimi yoktur. Ancak yüksek oranda indirilebilir gider gibi bazı özel düzenlemeler vardır. Fransa, İtalya, İngiltere ve Hollanda başta olmak üzere bir çok ülkeyle yapılan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarından yararlanma imkanı vardır.

Yabancı sermaye girişinde kambiyo kontrolü yoktur. Sermaye çıkışı bazı sınırlamalara tabi olmakla birlikte uluslararası işlemleri etkileyecek mahiyette değildir. Ceza Kanununun 257. maddesi hem kamu görevlileri ve meslek sahiplerine hem de kurum çalışanlarına meslek sırlarının saklanması zorunluluğunu getirmektedir.

11- Hollanda

Hollanda , gelişmiş bir girişimci ruhuna sahip olması ve uzun yıllardır açık piyasa politikaları uygulaması nedeniyle pek çok uluslararası şirkete ev sahipliği yapmaktadır. Aslında Hollanda bir kıyı bankacılık merkezi olmayıp, bu ülkeyi uluslararası finansal işlemler için cazip kılan şeyler yerel vergi sistemi, pek çok ülkeyle yapılmış vergi anlaşmaları ve gelişmiş mali piyasalara yakınlığıdır

Hollanda da yerleşik kişiler tarafından kurulan şirketler yurtiçinde ve yurtdışında edindiği tüm gelirler için vergi öderlerken, yerleşik olmayan kişiler tarafından kurulan şirketler sadece Hollanda sınırları içinde elde ettiği kazançların vergisini ödemektedirler. Kurumlar vergisi oranı %35 - %40 arasında ve azalan oranlıdır Faiz ve ikramiyeler stopaj kesintisine tabi tutulmazlar. Ancak yurtdışına ödenen temettüleri % 25 kesintiye tabi tutulur. Öte yandan dünyanın pek çok ülkesiyle yapılan vergi anlaşmaları nedeniyle kesinti oranı % 5 ile % 15 oranına kadar indirilebilmektedir

Bir şirketin ortaklarının çoğunluğu yerleşik olmayan kişilerden oluşuyorsa aşağıdaki işlemleri Merkez Bankasına raporlama zorunluluğu vardır. Bunlar;

- 1) Yabancı banka hesabının açılması,
- 2) Yabancı banka hesabındaki aylık hareketler
- 3) Şirket adına yurtdışı ödemeler
- 4) Bilanço,

5) Yabancı şirketlerin sermayesine katılma,

6) Bazı fonların finansmanı işlemleri.

Merkez Bankası'nın gizli kabul ettiği işlemlere ilişkin bilgiler, suç teşkil edenler hariç, hiç bir kuruma verilmez.

12- Hollanda Antilleri

Karayıplerdeki beş adadan oluşan Hollanda Antilleri, Hollanda Krallığının bir parçasıdır; ancak işlemlerinde bağımsızdır Ülke, hukuk sistemi olarak Hollanda sistemini esas almaktadır.

Hollanda ve ABD ile yaptıkları özel düzenlemeler ve düşük vergi olanaklarıyla kıyı bankaları için caziptir. Yerleşik olmayan kişilerin, ülke içindeki kaynaklardan elde ettikleri faiz, temettü, gelir ve kazançlar vergiye tabidir. Kıyı bankalarının yerleşik olmayan ortakları ise varlık vergisine tabi değildir. Bütün şirketler karları üzerinden vergi öderler, fakat kıyı bankalarının yurtdışı işlemlerden edindikleri gelirler daha düşük oranda vergilendirilir. Diğer şirketlerin ödediği artan oranlı kurumlar vergisi % 49'a kadar çıkarken kıyı bankalarının ödediği kurumlar vergisi % 2.4 ile % 3 arasında değişmektedir. Ceza Kanunu ticari sırların açıklanmasını yasaklamıştır. Bu yasak, mali bilgilerin ilan edilme zorunluluğunun olmamasıyla desteklenmiştir.

Avrupa ve Amerika'dan bir çok uluslararası şirket, uluslararası banka, yatırım fonu ve yatırım şirketi faaliyet göstermektedir. Kıyı bankacılık sektöründe her türlü finansal hizmet verilmekte ve dünyanın en büyük finans merkezlerine giriş imkanı sağlanmaktadır. Tüm bankacılık sektörü Merkez Bankasının denetimi altındadır.

13-Singapur

Avrupa ve Asya ile aynı iş gününde, ticaret yapma şansına sahip olmasından dolayı 13 yerel bankanın yanı sıra 15 yabancı ticari bankayla sayılı finans merkezleri arasına girmiştir Kıyı bankalarının sayısının artmasıyla yerel bankaların piyasa payı 1970'deki % 41 seviyesinden 1990'da % 15'e düşmüştür.

Ülkede, kambiyo kontrolü bulunmamaktadır. Sermaye ve karlar serbestçe yurtdışına çıkarılabilmektedir Yerel mali danışmanlık şirketleriyle birlikte bütün uluslararası mali danışmanlık şirketleri de hizmet sunmaktadır Yerleşik kişiler, yurtiçindeki kazançları ve yurda getirilmesi halinde yurtdışı kazançları üzerinden gelir ve kurumlar vergisi öderler. Yerleşik olmayan şirketler ise sadece yurtiçi kaynaklardan edindiği gelir ve kazançlar için vergi ödemektedirler.

Banka ve diğer mali kurumlar, Singapur'da kullandıkları sendikasyon kredileri sonucu elde ettikleri gelirler için vergi ödemezler ve Asya Dolar Piyasası'nda Asya Para Birimi (ACU) ile yaptıkları kıyı bankacılık işlemleri için düşük oranda (% 10) vergilendirilir. Yerleşik olmayanlar tarafından ACU üzerinden yatırılan mevduata ödenen faizler kesintiye tabi tutulmaz. Bu istisna hükmüyle amaçlanan Asya Para Biriminin (ACU) kullanımını yaygınlaştırmaktır

14- Uruguay

Güney Amerika'da "vergi cenneti" olarak nitelendirilebilecek tek kıyı bankacılık merkezi Uruguay, kıyı bankacılığı işlemlerinin çoğunu aynı zamanda dış ticaretinin en büyük ortakları olan Arjantin ve Brezilya ile yapmaktadır.

Kıyı bankaları, gelirleri, kazançları, ödedikleri faiz ve temettüleri için hiç bir vergi ödememektedir. Kıyı bankacılığı faaliyetleri için lisans ücreti ödememekle beraber 500.000 ABD Doları tutarında Devlet tahvilinin Merkez Bankası'nda tutulma zorunluluğu vardır. Kıyı bankaları Uruguay'da bir büro bulundurmak ve Merkez Bankası'nın denetimine tabi olmak zorundadır. Tam lisans sahibi 24 bankanın 23'ü yabancı bankadır Dünyanın en büyük bankalarının da yer aldığı ülkede, bankaların çoğu İspanya kökenlidir. Bunların dışında yarı kıyı bankası denilen 10 banka daha vardır.

Liberal kambiyo politikaları uygulayan Uruguay'da, son 20 yıldır kambiyo kontrolü yoktur. Ülke vatandaşlarının yabancı para mevduatlarını yurt içinde veya yurtdışında bir bankada tutma serbestisi vardır.

Kısaca dünya üzerinde serbest bölgeler ve kıyı bankacılığı merkezleri hakkında vermiş olduğumuz bu bilgilerden sonra , ülkemizde yerleşik bankaların , bir çoğunun şube açtığı veya banka kurduğu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki serbest bölge faaliyetleri ve kıyı bankacılığı işlemleri hakkında kısaca bilgi verelim.

15-KKTC'DE Kıyı Bankacılığı Faaliyetleri ve Yapılan Düzenlemeler

KKTC'nde 1990'lı yılların başlarında, turizm sektörü yanında ticari hayatı canlandırmak, yatırımlara finansman olanağı sağlamak, istihdamı arttırmak ve ülkenin tanıtımını yapmak amacıyla kıyı bankacılığı uygulamalarına başlamıştır. KKTC'de 1991 yılından kurulmaya başlanan kıyı bankalarından sonra 1993 yılında yürürlüğe giren "Of shore Şirketleri Hizmet Yasası" ile vergiden muaf off shore şirketlere (örneğin sigorta şirket) kurulma izni verilmiştir. Bu kanuna göre kurulacak şirketler işlemlerini ülke sınırları dışında yapacak ve gelirlerini yurtdışından sağlayacak

lardır. Her türlü vergiden muaf ve kambiyo kontrollerinin dışında tutulmuştur.

KKTC'de hizmetler sektörüne doğrudan, genel ekonomiye ise dolaylı katkı sağlayacak kıyı bankacılığının geliştirilmesi amacıyla 1990/48 sayılı Off shore Bankacılık Hizmetleri Yasası ve bu yasanın Bakanlar Kurulu'na verdiği yetkiye dayanarak bir tüzük çıkarılmıştır. Yapılan düzenleme ile kıyı bankalarının kuruluş, çalışma esasları ve çalışma konuları belirlenmiştir.

Kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak isteyen yabancı bankaların, şube veya yan kuruluşların ve diğer yabancı gerçek veya tüzel kişilerin Merkez Bankası'na başvurmakta olup, Merkez Bankası'nın inceleme ve karar verme süresi ise en fazla 45 gün ile sınırlandırılmıştır. KKTC vatandaşlarının bu tür bankalara ortak olması veya ticari ilişki içine girmesi tamamen yasaklanmıştır.

Kıyı bankacılık birimleri, **Bankalar Yasası'nda öngörülen her türlü bankacılık işlemlerini tamamen yurtdışına dönük olarak yapabilmektedirler.** Ancak KKTC vatandaşları, yatırım projelerinin Devlet Planlama Örgütü'nce onaylanması, Bakanlar Kurulu'ndan izin alınması ve para biriminin döviz olması koşuluyla kıyı bankacılık birimlerinden kredi alabilmektedir. Bankacılık işlemleri, KKTC'de tedavülde bulunan para birimi dışında Para ve Kambiyo İşleri Kanunu'nda belirtilen konvertibl ve konvertibl olmayan para birimleri ile yürütülmek zorundadır. Ancak, **Türkiye Cumhuriyeti ile yapılacak işlemlerde Türk Lirası döviz sayılmaktadır.** Bu bankalar hizmetlerini, yasa da belirtilen biçimde örgütlenmiş tam kadroları ve fiili olarak ve yürürlükteki vergi ve diğer mali mevzuattan bağımsız olarak yerine getirmekte ve yurtdışından sağlanan kaynakların ve edinilen karların yurtdışına serbestçe transfer edebilmektedirler.

Kıyı bankacılık hizmetleri, sadece yurtdışı faaliyetleriyle sınırlı tutulmakta ve yurtiçindeki hiç bir banka, kuruluş ve gerçek veya tüzel kişiden kaynak sağlanamamaktadır. Likidite, munzam karşılık ve diğer yükümlülük- lere uyulması zorunluluğu bulunmayan bölgede , kıyı bankaları Merkez Bankası'nın talebi halinde faaliyetlerine ilişkin bilgileri vermekle yükümlü tutulmaktadır. Öte yandan, kıyı bankaları her hesap dönemi için kendi personel ve idare giderlerini karşılayacak bir tutarı KKTC'de faaliyette bulunmaya yetkili bankalarda açacakları bir hesapta döviz olarak tutmak zorundadırlar.

Kıyı Bankacılık birimlerinin her türlü hesap ve faaliyetlerinin; Bankalar Kanunu, Kıyı Bankacılığı Hizmetleri Yasası ile Merkez Bankası Kanunu çerçevesinde her türlü denetimi Merkez Bankası'na yapılmakta ve denetim sonuçları gizli tutulmaktadır. Yasalara aykırı faaliyetler için Merkez Bankası Kanunu'nun cezai müeyyidelere ilişkin hükümleri uygulanmaktadır. Kıyı Bankacılığı faaliyetiyle uğraşan bankalar yıllık denetim harcı olarak Merkez Bankası'na 10.000 ABD Doları ve ayrıca Kurumlar Vergisi ve Gelir Vergisi mevzuatına göre saptanacak matrah üzerinden % 2 oranında vergi ödemektedirler. Bankacılık birimlerinin ihtiyaç duyduğu ofis araç ve gereçleri ile ithal edilen diğer araç ve gereçleri izin alınmak suretiyle gümrük vergisinden muaf tutulabilmektedir.

Uluslararası bankaların temsilcisi olma koşuluyla kurulan temsilciliklere bankacılık lisansı ve bankacılık işleriyle uğraşmasına izin verilmemektedir. Temsilci büroların görevi yabancı müşteriler ile dış ülkelerdeki ana banka arasındaki teması sağlamaktır

KKTC'de, 34 kıyı bankası faaliyet göstermekte olup, bu bankaların çoğunluğu Türkiye kökenlidir.

III- TÜRKİYE'DE KIYI BANKACILIĞINAYÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER

1990 yıllara gelindiğinde ise Ortadoğu' da meydana gelen Körfez Krizi ile birlikte dünyanın önemli kıyı Bankacılığı merkezlerinden Kuveyt ve Bahreyn'in öneminin azalacağı düşünülerek Türk Bankacılık Sektöründe önemli adımlar atılmıştır Ortadoğu'daki kıyı bankacılığı merkezlerini İstanbul'a çekme çalışmaları hızlanmıştır Serbest bölgelerde, off-shore bankacılığı faaliyetlerinde bulunulması da dahil, tüm bankacılık işlemlerini yapmak üzere banka kurulması ve yabancı bankaların şube açmasını düzenleyen "Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açmalarına Dair" 90/999 sayılı Karar 18.9.1990 tarihinde kabul edilmiştir. Ardından 30.11.1990 tarihinde "Galleria Ünitesinin ilgili Bölümlerinin Serbest Bölge Olarak Belirlenmesi Hakkında" 90/1210 Bakanlar Kurulu Kararı kabul edilmiştir.

Böylece İstanbul, Ataköy Turizm Kompleksinde bulunan Galleria Ünitesinin C Blok 1 inci ve 2 inci katlarındaki ilgili bölümler, kıyı bankacılığı faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi olarak belirlenmiştir.

Türkiye'de kıyı bankacılığına ilişkin düzenlemeler Serbest Bölgeler Mevzuatı çerçevesinde yapılmıştır. 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 1. maddesi "Bu Kanun, Türkiye'de ihracat için yatırım ve üretimi artırmak, yabancı sermaye ve teknoloji girişini hızlandırmak, ekonominin girdi ihtiyacını ucuz ve düzenli şekilde temin etmek, dış finansman ve ticaret imkanlarından daha fazla yararlanmak üzere serbest bölgelerin kurulması , yer ve sınırlarının tayini, yönetim, faaliyet konularının belirlenmesi, işletilmesi bölgelerdeki yapı ve tesislerin teşkili ile ilgili hususları kapsar" şeklindedir. Yine aynı Kanunun 4. maddesinde faaliyet konuları belirlenmiş ve serbest bölgelerde, Ekonomik İşler

Yüksek Koordinasyon Kurulunca uygun görülerek her türlü sınai, ticari ve hizmetle ilgili faaliyetler yapılabileceği belirtilmiştir.

Kanunun 6. maddesinde serbest bölgeler gümrük hattı dışında sayılmış, bu bölgelerde vergi, resim, harç, gümrük ve kambiyo mükelleflerine dair mevzuat hükümlerinin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır. **Türkiye'deki tam ve dar mükellef gerçek ve tüzel kişilerin serbest bölgedeki faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve iratlar , Türkiye'nin diğer bölgelerine getirildiğinin kambiyo mevzuatına göre tevsiki halinde de gelir ve kurumlar vergilerinden muaf tutulmuştur.**

Kanun ile serbest bölgelerde faaliyette bulunacak firmalara önemli teşvikler getirilmiştir. Bakanlar Kurulu aldığı kararla birçok yerde serbest bölge açılmasını sağlamıştır

Bakanlar Kurulu 20 Ekim 1990 tarih ve 20671 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 90/999 sayılı Karar ile de Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bakanların Şube Açma Esaslarını belirlemiştir. Kararın yürürlüğe konulması, Devlet Bakanlığının 14/9/1990 tarih ve 42450 sayılı yazısı üzerine 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun 74'üncü, 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun 5'inci ve 223 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 17'inci maddelerine göre Bakanlar Kurulunca 18/9/1990 tarihinde kararlaştırılmıştır

3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 5. maddesinde ise yerli veya yabancı gerçek veya tüzel kişilerin DPT Müsteşarlığından ruhsat almak kaydıyla serbest bölgelerde faaliyette bulunabilecekleri belirtilmektedir

Bakanlar Kurulunun 18/9/1990 tarih ve 90/999 sayılı Kararının 1. mad

desinde, Serbest Bölgelerde, off shore bankacılığı faaliyetlerinde bulunması da dahil tüm bankacılık işlemlerini yapmak üzere banka kurulması ve yabancı bankaların şube açması 3182 sayılı Bankalar Kanunu'na tabi olmaksızın Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlığın iznine tabi olduğu hüküm altına alınmıştır

Kararın 2. maddesinde Serbest Bölgelerde banka kurulması veya şube açılması için gerekli şartları belirlemeye , bu suretle faaliyete geçecek bankaların diğer serbest bölgelerde de şube açmalarına izin vermeye Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlığın yetkili olduğu belirtilmiştir.*

Kararın 3. maddesinde serbest bölgelerde şube açan veya kuran bankaların faaliyetleri bakımından dışarıda yerleşik sayılmaktadır Ayrıca Türkiye'de yerleşik kişiler tarafından bu bankalardan temin edilen krediler ise yurt dışından sağlanan kredi hükmüne tabi tutulmuştur.

Serbest bölgelerde kurulan veya şube açan bankalar, Kararın 4. maddesine göre ;

a)Yapacakları bankacılık işlemlerinde Bankalar Kanununa tabi değildirler

b)Türkiye'de yerleşik kişilerden (Türkiye'de kurulu bankalar hariç)

---

* Bilindiği üzere 18.6.1999 tarihinde 4389 sayılı yeni Bankalar Kanununu kabul edilmiş ve 3182 sayılı Bankalar Kanunu yürürlükten kalkmıştır. 4389 sayılı Bankalar Kanununun 7. Maddesinin 5. Bendinde Türkiye'de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulmasına veya yurt dışında kurulu bankalarca şube açılmasına ilişkin hususlar, faaliyet esas ve alanları, hesap ve kayıt düzeni ile denetim usulleri ve faaliyetlerinin geçici ve sürekli durdurulmasına Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu yetkili kılınmıştır. Ancak söz konusu Kurul daha oluşturulmaması ve yeni Kanun çerçevesinde herhangi yeni bir düzenleme yapılmamıştır.

mevduat kabul edemez, bono, tahvil ve benzeri kıymetler ihraç etmek suretiyle ödünç para toplayamazlar.

c)1567 sayılı Kanun ve buna ilişkin karar , tebliğ , ve talimatlar ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ve sermaye piyasasına ve borsalara ilişkin sair mevzuat çerçevesinde menkul değer alıp satabilirler Ancak borsa üyesi olamazlar, sermaye piyasasında aracılık faaliyetinde bulunamazlar

Kararın 4. maddesinin a bendinde serbest bölgelerde kurulan veya şube açan bankaların yapacakları işlemlerden dolayı Bankalar Kanununa tabi olmadıkları belirtilmekle birlikte, Kararın 6. maddesinde Türkiye’de kurulu bulunan bankaların serbest bölgelerde şube açmaları ve faaliyetleri, 3182 sayılı Bankalar Kanunu hükümlerine tabi olduğu belirtilmiştir.

Kararın 5. maddesinde ise Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının, bu bankaların faaliyetleri ile ilgili olarak hesap ve kayıt düzenine dair usul ve esasları belirlemeye, kuruluş ve faaliyete ilişkin işlemlerin bu karar hükümlerine uygunluğunu denetlemeye yetkili kılınmıştır

Bu karara ilişkin olarak ilgili Devlet Bakanlığı 1 numaralı Tebliği çıkarmış ve 19 Aralık 1990 tarih ve 20730 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır

Tebliğin 1. maddesinde, Tebliğin amacının 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun çerçevesinde Bakanlar Kurulu tarafından uygun görülen serbest bölge veya bölgelerde münhasıran kıyı (of shore) bankacılığı faaliyetlerinde bulunmak üzere bankaların kuruluşu, Türkiye’de fiilen bankacılık faaliyetinde bulunmayan yabancı bankaların şube açması, faaliyet esasları hesap ve kayıt düzeni ile denetim usullerini düzenlemek olduğu belirtilmektedir.

Tebliğin ikinci maddesine göre kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere kurulacak bankalarda aranacak şartlar aşağıdaki gibidir.

-A.Ş. şeklinde kurulmak,

-Ortaklardan birinin Türkiye’de veya yurt dışında kurulmuş bir banka veya finans kurumu olması ve kurulacak bankanın sermayesinin en az %40 ‘ına sahip olması,

-Hisse senetlerinin tamamının nakit karşılığı çıkarılması,

-Başlangıçta ödenmiş sermayesinin 1 milyon ABD Doları veya muadili konvertibl döviz karşılığı Türk Lirasından az olmaması,

- Ana sözleşmelerinin mevzuata aykırı hükümler taşımaması,

Türkiye de fiilen bankacılık faaliyetinde bulunmayan yabancı bankaların serbest bölgede şube açması ve başvuru esasları ise Tebliğin 3. maddesinde düzenlenmiştir.

Maddeye göre ;

Kıyı bankacılığı faaliyetlerinde bulunmak üzere açılacak yabancı banka şubeleri için ayrılmış ve ödenmiş sermayenin Tebliğin 2’nci maddesinde belirtilen miktardan az olamaması şartı aranmıştır Yabancı bir bankanın şube açmak üzere Müsteşarlığa vereceği başvuru dilekçesinde yer alması gereken belgeler ise maddenin ikinci bendinde yer almaktadır.

Tebliğin ilgili maddelerine göre yapılan başvurular incelendikten sonra , uygun görüldüğü takdirde, Müsteşarlığın bağlı bulunduğu Bakanlık, bu

bölgede kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulmasına , yabancı bankaların şube açmalarına izin verebileceği Tebliğin 4. maddesinde düzenlenmiştir.

Kuruluş izni alan bankalar , kuruluşları Ticaret Mahkemesince onaylandıktan ve ticaret siciline tescil ve ilan edildikten (yabancı bankaların şubeleri ise ticaret siciline tescil ve ilan edildikten) sonra ,

- Bankanın ödenmiş sermayesini teşvik edici belgeleri
- Tescilin ilan edildiği Ticaret Sicil Gazetesi
- Yeni kurulan bankalarda banka ana sözleşmesi örneği
- Bankanın adresi
- Bankanın yönetim ve denetim kadrosu ile ilgili açıklamaları

Müşteşarlığa göndererek faaliyete geçebilmektedir (Madde 5)

Tebliğin ikinci bölümünde serbest bölgelerde kurulacak kıyı bankalarının faaliyet esasları, hesap ve kayıt düzeni, denetim ve faaliyet izninin iptali düzenlenmiştir.

Tebliğin 6. maddesi uyarınca münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere kurulan bankalar ve açılan yabancı banka şubeleri ;

a) Yapacakları bankacılık işlemlerinde dolayı 3182 sayılı Bankalar Kanununa tabi değildirler,

b) Yurt dışına ve serbest bölgeler yönelik olarak, her türlü bankacılık işlemi yapabilirler, açacakları her türlü nakdi ve gayri nakdi krediler ve temin edecekleri fonlarla ilgili herhangi bir sınırlamaya tabi değildirler,

c) Türkiye’de mukim gerçek ve tüzel kişilerin bu bankalardan alacakları nakdi krediler Türk Parasının Kıymetini Koruma Mevzuatında yurt dışından temin edilen krediler için belirlenen hükümlere tabidir

d) "c" fıkrası hükümlerine göre açacakları nakdi krediler hariç , Türkiye’de yerleşik kişilere fiilen bankacılık hizmeti veremezler; Türkiye’de yerleşik kişilerden (bankalar hariç) mevduat kabul edemez, bono, tahvil ve benzeri kıymet ihraç etmek suretiyle veya sair suretle fon toplayamazlar;

e) 1567 sayılı Kanun ve buna ilişkin karar , tebliğ , ve talimatlar ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ve sermaye piyasasına ve borsalara ilişkin sair mevzuat çerçevesinde menkul değer alıp satabilirler Ancak borsa üyesi olamazlar, sermaye piyasasında aracılık faaliyetinde bulunamazlar

f) Bu bankalar mevduata verecekleri faiz oranlarını, kredi işlemlerinde alacakları faiz ve temin edecekleri diğer menfaatleri komisyon ve sair hizmet karşılıklarını serbestçe belirleyebilirler

g) Kabul ettikleri mevduat, Tasarruf Mevduat Sigorta Fonuna tabi değildir.

Tebliğin 7. maddesinde serbest bölgelerde münhasıran kıyı bankacılığı yapmak için kurulan bankaların ve açılan yabancı banka şubelerinin uyması gereken hesap ve kayıt düzenine ilişkin esaslar belirlenmiştir. Serbest bölge veya bölgelerde kıyı bankacılığı faaliyetlerinde bütün bankaları denetlemeye Hazine Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın yetkili olduğu 8. maddede belirtilmiştir.

Tebliğin 11. maddesinde Türkiye’de kurulu bankaların Tebliğin 1. mad-

desinde tespit edilen serbest bölge veya bölgelerde şube açmak suretiyle faaliyet gösteremeyecekleri hüküm altına alınmıştır

T.C. Merkez Bankası, 1211 sayılı Bankalar Kanununun 40-11-a'ncı maddesinin verdiği yetkiye istinaden serbest bölgelerde (kıyı bankacılığı da dahil) faaliyette bulunan bankaların kanuni karşılık yükümlülüklerini düzenlemek amacıyla 22.1.1991 tarih ve 20763 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan bir tebliğ çıkarmıştır.Tebliğin 2. maddesi uyarınca serbest bölgelerde (kıyı bankacılığı da dahil) faaliyette bulunan bankaların yurt dışında yerleşik kişilerden ve Türkiye'de kurulu bankalardan kabul ettikleri mevduat, mevduat munzam karşılığın ve umumi disponibiliteler yükümlülüğüne tabi bulunmadığı hükme alınmıştır

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının tabi olduğu Devlet Bakanlığının 29.11.1990 tarih ve 1258 sayılı yazısı üzerine 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 2. maddesine göre Bakanlar Kurulunun 30.11.1990 tarihinde almış olduğu 90/1210 sayılı Kararı ile İstanbul Ataköy Turizm Kompleksinde bulunan Galleria Ünitesinin C Blok 1'inci ve 2'inci katlarındaki ilgili bölümlerin kıyı bankacılığı faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla serbest bölge olarak belirlenmiştir.

27 Şubat 1991 tarih ve 20799 sayılı Resmi gazetede yayınlanan İstanbul Atatürk Hava Limanı Serbest Bölgesi Kıyı Bankacılığı Merkez Yönetmeliği ile İstanbul Ataköy Turizm Kompleksindeki Galleria Ünitesinin C Blok 1'inci ve 2'nci katlarındaki kıyı bankacılığı faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla kurulan serbest bölgedeki faaliyet konularına ilişkin esaslar belirlenmiştir.

Yönetmeliğin 6. maddesinde faaliyet konuları belirlenmiş olup, maddeye göre İstanbul Atatürk Hava Limanı Serbest Bölgesi Kıyı Bankacılığı

Merkezinde, Bakanlar Kurulunun 18/9/ 1990 tarih ve 90/999 sayılı Kararında ve bu Karara dayanılarak çıkarılan veya çıkarılacak mevzuatta belirtilen kıyı bankacılığı faaliyetlerinin yürütüleceği hükiim altına alınmıştır

Yönetmeliğin 7. maddesine göre başvuruda bulunacak bankalar , Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı olduğu bakanlıkça çıkarılan 19/12/1990 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 1 numaralıTebliğ uyarınca, bu amaçla kurulacak bankalar veya halen Türkiye’de fiilen bankacılık faaliyetinde bulunmayan yabancı banka şubeleridir.

Kıyı Bankacılığı Merkezinde faaliyet gösterecek bankalara uygulanan teşvikler yönetmeliğin 10. maddesinde açıklanmıştır Maddeye göre ;

a)Bölge faaliyetleri nedeniyle elde edilen kazançlar her türlü vergi , resim ve harçlardan muaf olup , kambiyo mükellefiyetlerine dair mevzuata da tabi değildir.

b)Bankaların, bölge faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve iratlar , Türkiye’nin diğer yerlerine getirildiğinin kambiyo mevzuatına göre teşviki halinde de , gelir ve kurumlar vergisi ödemezler.

c)Bankalar serbest bölge idaresine haber vererek kazançlarını istedikleri ülkeye transfer etmekte serbestirler.

d)Yurt dışından bölgeye getirilen mallar için gümrük resmi, harç, belediye resmi ve benzeri ödemeler yapılmaz.

e)3218 sayılı Kanunun geçici 1. maddesi uyarınca Kıyı Bankacılığı Merkezinin faaliyete geçişinden itibaren 10 yıl süreyle 2822 sayılı

Kanunun grev ve lokavt ile arabuluculuk hükümleri uygulanmaz.

f) Ayrıca bankalar, Bakanlar Kurulu Kararında yer alan teşviklerden de yararlandırabilir.

Ayrıca 10.3.1990 tarih ve 21520 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliğinin Bankacılık ve Sigortacılık Hizmetleri başlığını taşıyan 48. maddesinde bölgede bulunan banka - kıyı bankacılığı hariç - ve sigorta şirketlerinin genel hükümlere göre faaliyet göstereceği belirtilmiş, bölgedeki bankaların, bölgedeki faaliyetleriyle ilgili olarak öncelikle kullanıcılara kredi verecekleri, bölgedeki bankacılık faaliyetleriyle ilgili olarak Serbest Bölgeler Mevzuatında belirtilmeyen hususların, 25.4.1985 tarih ve 3182 sayılı Bankalar Kanununun 74'üncü madde hükmüne tabi olduğu, bölgede banka kurulması ve yabancı bankaların şube açmasına ilişkin olarak 18.9.1990 tarih ve 90/999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında belirtilen esasların uygulanacağı hükme bağlanmıştır

Bu dönemde basında kıyı bankacılığı merkezinde bankacılık yapmak üzere ilgilenen kurumlar ve başvuruda bulunan bankalar hakkında sıkça yazılar yayınlanmış, kıyı bankacılığına ilişkin görüşler ve tartışmalar gündemi meşgul etmiştir.

Bütün bu gelişmelere rağmen hala günümüzde İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesinde hiç bir kıyı bankası kurulmamış ya da yabancı bir banka şube açmamıştır Diğer ilginç bir husus yabancı bankaların kıyı bankacılığı merkezinde bankacılık işlemi yapmadıkları halde, Türkiye'de bankacılık faaliyetinde bulunmalarıdır Bu merkezde bankalara bir çok teşvik verildiği halde faaliyette bulunmazlar iken, Türkiye'de yasal düzenlemeler çerçevesinde diğer Türk bankalarının tabi olduğu hükümlere uyarak bankacılık faaliyetinde bulunmaktadır

IV-TÜRKİYE'DEKİ OFF SHORE BANKACILIĞIN GELİŞMEMESİNİN NEDENLERİ

Bunun nedenleri konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. İlk görüş, Türkiye'de yukarıdaki düzenlemeler yapılırken körfez krizinin ve yavaş yavaş savaş rüzgarlarının azalmaya başlaması , ülkemizin de bu bölgeye çok yakın oluşu ve savaş nedeniyle bölgedeki siyasi istikrarın bozulması , Bahreyn ve Kuveyt gibi kıyı bankası merkezlerinde faaliyette bulunan firmaların bu nedenlerden dolayı İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesinde faaliyette bulunma isteklerini ve nedenlerini ortadan kalkmış olduğu ileri sürülmüştür.

Ülkemizde kıyı bankacılığına ilişkin düzenlemeler Serbest Bölgeler Kanunu çerçevesinde Bakanlar Kurulu Kararları ile düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin çok açık olmadığı ifade edilmekte olup, kıyı bankacılığının geliştiği ülkelerde kısa ve anlaşılır bir mevzuatın uygulandığı, geriye dönük düzenlemelerin yapılmayacağı ve hakların korunacağına ilişkin güvenceler verildiği belirtilmektedir. Ülkemizde ise düzenlemelerin Kanun yerine Bakanlar Kurulu Kararları ile yapıldığı ve bu kararların yeterince açık olmadığı ifade edilmektedir

Daha öncede vurguladığımız gibi kıyı bankacılığı merkezleri kayıt merkezleri ve fonksiyonel merkezler olarak iki kategoride değerlendirilmektedir. Kayıt merkezleri vergi ve kambiyo avantajları nedeniyle yapılan işlemlerin üzerinden geçirildiği ve muhasebe kayıtlarının tutulduğu merkezlerdir. Fonksiyonel merkezler ise uluslararası para ve sermaye piyasalarının önemli halkalarını oluşturmakta olup, mevduat toplama ve kredi verme gibi tüm bankacılık işlemlerinin yapıldığı merkezlerdir Türkiye'de kıyı bankacılığına yönelik yapılan yasal düzenlemeler incelendiğinde sadece kayıt merkezi yaratılmasına ilişkin düzenlemeleri içerdiği görülmektedir. Kıyı Bankacılığına yönelik yapılan düzenlemeler ile ulus

lararası firmaların İstanbul da toplanmasını sağlamak , İstanbul'u uluslararası düzeyde bir finans merkezi haline dönüştürmek ve dış kaynaklardan elde edilecek fonların ülke içine yatırımlara kanalize edilmesinin amaçlandığı söylenebilir. Ancak yapılan düzenlemeler sadece kayıt merkezi yaratılmasına yönelik olmuştur. Bu tür kayıt merkezlerinin ülke ekonomisine katkısı çok büyük boyutlarda olmamakta , ancak küçük ülkelerde ve ekonomik gelişmenin az olduğu ekonomilerde bu katkılar anlamlı tutarlara ulaşmaktadır. Kayıt merkezlerinin genellikle iç pazarı küçük , yeterli ulusal sermaye birikimi sağlayamamış , para otoritesinin bulunmadığı veya çok zayıf olduğu , az nüfuslu ve gelirlerinin büyük bölümünü turizm ve hizmet sektöründen sağlayan üretim ve tüketim kapasitelerinin küçük olduğu ülkelerde geliştiği görülmektedir. Bu tanım Türk ekonomisi için pek geçerli değildir. Türkiye ekonomisi gibi nispeten büyük ekonomilerde bu katkı önemsenmeyecek boyutlarda kalmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde ve İngiltere'de kıyı bankacılığı faaliyetlerinin düzenlenmesi yerine yurtdışı bankacılık işlemlerinin maliyetleri düşürülmüş ve böylece zaten gelişmiş bir ekonomiye sahip bu iki ülke büyük finans merkezleri haline gelmiştir. Keza Hollanda ve Lüksemburg da büyük mali avantajlar sağlamak yerine , vergi oranları düşürülmüş ve bir çok ülke ile vergi anlaşmaları yapılarak önemli tutarda fonların bu ülkelerde birikmesi sağlanmıştır.

Asıl önemli nokta oluşturulan merkezlerin fonksiyonel merkezler olmasıdır. İstanbul'un uluslararası alanda önemli boyutlara ulaşan bir fonksiyonel merkez haline gelememesi ve buna ilişkin olarak düzenlemelerin yapılmamış olması , bir görüşe göre bir çok merkezde olduğu gibi belli bir serbest bölge yerine ülke ekonomisinin veya daha geniş bir ekonomik alanının kıyı bankacılığına açılmamış olması gibi nedenlerle Türkiye'de kıyı bankacılığı gelişmemiştir.

Dünya üzerinde kıyı bankacılığını teşvik eden ülkelerde yapılan

düzenlemelerle dış kaynakların ülke ekonomisine çekilmesi çalışılmış ve bunda da başarılı olunmuştur . Türkiye 'de ise tam tersi bir gelişme gözlenmiştir: Daha önce belirttiğimiz üzere İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesinde kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere bazı Türk bankalarının da başvuruda bulunduğu ya da başvurmayı düşündüğü basında çıkan haberlerde yer almıştır. Ancak bu bankaların hiç birisi bu bölgede banka kurmamıştır. Ayrıca diğer bankalarında böyle bir girişimi olmamakla birlikte Türk Bankaları Türkiye dışındaki kıyı bankacılığı merkezlerinde banka kurmuşlar ya da şube açmışlardır.

Türkiye de kurulu bankaların Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi yerine ülke dışında kıyı bankacılığı merkezlerinde kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmalarının nedenlerini şöyle sıralayabiliriz :

- Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açmalarına Dair 90/999 sayılı kararının 2. maddesinde serbest bölgelerde banka kurulması ve şube açılması için gerekli şartları belirlemeye , bu suretle faaliyete geçecek bankaların diğer serbest bölgelerde de şube açmalarına izin vermeye Hazine ve Dış Ticaret müsteşarlığının bağlı olduğu Devlet Bakanlığının yetkili olduğu belirtilmektedir. Bakanlık çıkarmış olduğu 1 numaralı Tebliğ ile 3218 sayılı Serbest Bölge Kanunu çerçevesinde Bakanlar Kurulu tarafından uygun görülen serbest bölge veya bölgelerde münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere bankaların kuruluşu , Türkiye'de fiilen bankacılık faaliyetinde bulunmayan yabancı bankaların şube açması , faaliyet esasları , hesap ve kayıt düzeni ve denetim usullerini düzenlemiştir. **Tebliğin 11. maddesinde Türkiye 'de kurulu bankaların Tebliğin birinci maddesinde tespit edilen serbest bölge veya bölgelerde şube açmak suretiyle faaliyet gösteremeyecekleri belirtilmektedir.** Bu durumda Türkiye de kurulu bankaların Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesinde kıyı bankacılığı

faaliyetinde bulunmak amacıyla şube açmalarına engel olmuştur. Bu tür bir faaliyet için ise yeni bir banka kurmaları ve yeni kurulacak banka için Bakanlığın belirleyeceği purosedür ve şartların yerine getirilmesi gerekecektir. Bunun yerine birçok banka Türkiye dışında bulunan kıyı bankacılığı merkezlerinde şube açarak kıyı bankacılığı yapabilmektedirler. Bu prosedür çok daha kısa ve daha düşük masraflı olmaktadır. Hatta bazı bölgelerde yalnızca temsilcilik açmak suretiyle kıyı bankacılığı faaliyette bulunabilmektedirler.

-Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açmalarına Dair **90/999 sayılı kararının 4. maddesinin b bendi uyarınca serbest bölgelerde kurulan veya şube açan bankalar Türkiye’de yerleşik kişilerden (Türkiye ‘de kurulu bankalar hariç) mevduat kabul edememekte , bono , tahvil ve benzeri kıymetler ihraç etmek suretiyle ödünç para toplayamamaktadırlar.** Ancak Türkiye’de kurulu bankalar yurt dışında mevcut bir kıyı bankacılığı merkezinde banka kurarak veya şube açarak bu kısıtlamayı aşmakta ve Türkiye’de mukim kişilerden mevduat toplamakta ve bu mevduatları Türkiye’de mukim şirketlere kredi olarak vermektedirler. Yurtiçi şubelerden fon toplayan banka bu fonları 025-Yurtdışı Bankalar hesabı aracılığıyla kıyı bankacılığı yapan yurtdışındaki şubesine transfer edip , mevduat sahiplerine off shore şubenin mevduat cüzdanını vermektedir. Ya da yurt dışında eğer yeni bir banka kurmuş ise, off shore banka ile Türkiye’deki ana banka arasında bir muhabirlik sözleşmesi imzalanmakta ve bu muhabirlik sözleşmesi ile Türkiye de her türlü bankacılık işlemi yapılabilmektedir .Türkiye’de mukim bankanın Genel Müdürlük nezdinde off shore adına bir hesap açılmakta , off shore banka adına toplanan fonlar bu hesaba kaydedilmekte ve bu fonlar Türkiye’deki banka aracılığı ile yine Türkiye’de faaliyet gösteren şirketlere kredi olarak verilmektedir. Bu işlemler yapılırken kağıt ,üzerinde bu fonlar off shore bankaya havale edilmiş gibi gösterilmekte ve off shore bankadan alınan talimatlar doğrultusunda toplanan bu fonlar

repo, hazine bonusu alımı ya da kredi olarak müşterilere kullanılmaktadır.

Türkiye’de mukim bankaların Türkiye’deki kıyı bankacılığı merkezinde faaliyette bulunmamlarının en önemli iki nedeni yukarıda da belirtildiği üzere bu merkezlerde şube açamamaları ve Türkiye’den mevduat toplamamalarıdır. Ancak bu bankaların çoğunun yurt dışında bir çok kıyı bankacılığı merkezinde şubelerinin veya iştiraklerinin bulunmaktadır.

Türk bankaları İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesinde faaliyette bulunmamakla birlikte yurt dışındaki şube , temsilcilik ve kurmuş oldukları bankalarla önemli derecede bankacılık faaliyeti yapmaktadırlar.

V- TÜRK BANKALARININ YURT DIŞINDA KURULU OFF-SHORE BANKALAR VEYA OF SHORE BANKACILIK FAALİYETİNDE BULUNAN ŞUBELER ARACILIĞI İLE TÜRKİYE’YE YÖNELİK FAALİYETLERİ

A- Yurt Dışında Kurulu Bankalar Aracılığı ile Yapılan Faaliyet

Yurt dışındaki off shore merkezlerde kurulan bankalar vasıtasıyla Türkiye’den mevduat toplanıp, yine Türkiye’ye kredi verilmektedir. Bu faaliyet sonucunda elde edilen kazançlar, söz konusu bankaların yurt dışında kurulduğu ,Türkiye’de şube veya temsilciliğinin olmadığı, ticari faaliyetin Türkiye’de gerçekleştirilmediği gerekçesiyle, bu bankaların elde ettiği kazanç Türkiye’de beyan edilmemektedir. Ayrıca banka lehine alınan paralar karşılığında banka ve sigorta muameleleri vergisi hesaplanmamakta, mudilerin hesapları yurt dışındaki şubelerde açıldığı ileri

sürülerek mevduatlara ödenen faizler üzerinden Gelir Vergisi Kanununun 94. maddesi uyarınca gelir vergisi tevkifatı yapılmamaktadır

Türkiye'deki bankaların kaynak maliyetlerini azaltmak, mali ve hukuki denetimin dışında bankacılık işlemleri yapmak ve müşterilere ayrıcalıklı hizmetler sunmak amaçlarıyla bir çok kıyı bankacılığı merkezinde ve KKTC'de kıyı bankacılığı faaliyetinde buldukları görülmektedir. Bu faaliyetler, bu merkezlerde kıyı bankası iştiraki kurmak suretiyle olabileceği gibi başka kıyı bankalarıyla anlaşma sağlamakla da yapılabilmektedir.

Eğer yurt dışında kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunan bir banka kurulmuş ise, bütün işlemler yurtiçi banka ile kıyı bankası arasında düzenlenen muhabirlik hizmet sözleşmesi çerçevesinde gerçekleşmektedir. Farklı işlem türleri ile de karşılaşılmakla birlikte iki banka arasındaki ilişkiler genel olarak aşağıda açıklanacağı gibi gerçekleşmektedir

Tüm bankacılık işlemlerinde yurtiçi kuruma ait entegre bilgisayar sistemi kıyı bankası ile birlikte kullanılmaktadır. Kıyı bankası, Türkiye'deki bankada vadesiz ve vadeli mevduat hesapları açtırmakta, bu hesaplara belirlenen faiz oranları uygulanmaktadır.

Kıyı bankası müşterileri, Türkiye'deki bankanın şubelerine başvurarak kıyı bankası nezdinde hesap açtırmakta ya da varolan hesaplarına ilişkin işlemler yapmaktadır. Bu işlemler yurtiçindeki bankanın kayıtlarında genellikle yurt dışına yapılan veya gelen havalelerin ödenmesi şeklinde ya da kıyı bankasının ilgili bankadaki hesaplarına yapılan havaleler şeklinde yer almaktadır. Ancak söz konusu banka ilgili müşteri ve hesabına ilişkin bilgiye var olan bilgisayar sistemi sayesinde sahip olmaktadır. Banka yaptığı havaleler için genellikle masraf almamaktadır. Müşterilerin

vadelerinde başvurusu üzerine, kıyı bankasının banka nezdindeki hesabından ödeme yapılmakta, kıyı bankasının keşide ettiği çekler de bu hesaptan ödenmektedir. Her iki banka da 3167 sayılı Çek Yasası dahilinde işlem yapmakta, borçlusu Türkiye'de bulunan şirketlerin tahsil işlemi Bankanın tüm şubeleri tarafından yapılmakta ve senet tahsil işlemleriyle ilgili masraflar kıyı bankasının hesabına mal edilmektedir

Türk parası veya döviz nakit ihtiyaçlarının karşılanması da öncelikle yurtiçi banka ve off shore iştiraki birbirinden yararlanmaktadırlar. Hatta kıyı bankası, yurtiçi bankaya en başta sözleşmeyle aktif toplamının belli bir yüzdesi kadar kredi limiti tahsis etmekte ve Türkiye'deki banka, bu bankanın hesaplarından ihtiyaç duyduğu kadar parayı çekebilmektedir. Aynı sonları itibarıyla düzenlenen ekstrelerle hesap mutabakatı sağlanmaktadır. Kıyı bankasının yurtiçi kurumlara kredi kullandırmasında ise yurtiçi banka, istihbarat, ödeme, tahsil ve takip işlerini yapmaktadır.

B- Yurt Dışındaki Şubeler Aracılığı ile Yapılan Faaliyet

Yurt dışındaki şubeler aracılığı ile işlem yapan bankalar ise, müşterilerini yurt dışındaki şubelerinde hesap açmaya yönlendirilmekte, eğer hesaplarını yurt dışındaki şubede açtırlarsa faiz üzerinden gelir vergisi ve fon kesintisi yapılmayacağı ve bu yüzden daha yüksek faiz ödeyecekleri belirtilmektedirler. Mudilerden toplanan mevduatlar yurt dışındaki şubeye havale edilmiş gibi gösterilmekte, aynı anda yurt dışından havale ile Türkiye'ye geri gelmekte ve kredi olarak Türk firmalarına kredi olarak verilmektedir. Bu işlemler için genelde aşağıdaki muhasebe kayıtları yapılmaktadır

Öncelikle Mudiler yurt dışındaki şube nezdinde hesap açtırdığında, şube tarafından mudiiye "Dövizli Havale Formu" doldurulmaktadır. Mudi yurt

dışındaki şubeden gönderilen Hesap Cüzdanını yurt içindeki hesap açtırmak için başvurduğu Şubesi'nden almaktadır Mudiye vadede yapılan ödeme üzerinden bankanın genel müdürlükçe Gelir Vergisi Kanununun 94. Maddesi gereği herhangi bir gelir vergisi kesintisi yapılmamaktadır

Mudiinin başvurduğu Şube tarafından yapılan muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olmaktadır.

	<u>BORC</u>	<u>ALACAK</u>
011-01-001 EFEKTİFDEPOSU		
Alınan Satılan Efektifler H USD	xxxxxx	
ŞUBELER CARİ HESABI		xxxxxx
91-01		
072- Dış İşleri-(USD)		

Bankaların Genel Müdürlük Dış İşlemler Merkezi tarafından yapılan muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olmaktadır

	<u>BORC</u>	<u>ALACAK</u>
291-01 ŞUBELER CARİ H.	xxxxx	
(USD)- Yurtiçi Şube		
025-00 YURTDIŞI BANKALAR		xxxxx
Yurtdışı Şube		
USD-Vadesiz Hesap		

Mudi vade sonunda hesabını kapattığı ve nihai olarak (ana para ve faiz toplamı) aldığıında, daha önce hesap açtığı şubede aşağıdaki kayıtlar yapılmaktadır

4.8.1988		<u>BORC</u>	<u>ALACAK</u>
291-01 ŞUBELER CARİ H. (USD)		XXXXXX	
072 Dış İşleri			
011-01-001 EFEKTİF DEPOSU			XXXXXX
Alınan Satılan Efektifler (USD)			
/			

-Dış İşlemler Merkezi tarafından yapılan kayıt ise,

		<u>BORC</u>	<u>ALACAK</u>
025-00 YURTDIŞI BANKALAR		XXXXXX	
Vadesiz Hesap			
Yurtdışı Şube			
(USD)			
291-01 ŞUBELER CARİ H.			XXXXXX
USD Yurtiçi Şubeler			
/			

Yukarıda yer alan muhasebe kayıtlarından da görüleceği üzere;Yurtiçinde

(Türkiye'de) yerleşik kişilerin yurtiçinde bulunan X Bankasının yurt içi şubelerinden yurtdışı şubeleri üzerine hesap açılışında (025-00YURTDIŞI BANKALAR -Vadesiz Hesap - Yurt Dışı Şube) hesabına banka genel müdürlüğü Dış İşlemler Merkezi tarafından borç kaydı yapılmaktadır 025-00 YURTDIŞI BANKALAR-Vadesiz Hesap olarak yer alan hesabın yardımcı defterlerinden her bir döviz cinsi itibariyle (USD,DM,....vb) döküm yapılmaktadır Kimi bankalarda diğer döviz cinsleri üzerinde işlem yapıldığında çapraz kurlar esas alınarak diğer döviz cinsleri USD cinsine dönüştürülmektedir.

Yurt dışı Şubelerde ise yukarıdaki kayıtlara karşılık olarak kendi muhasebe sistemine göre aşağıdaki kayda benzer kayıtlar yapılmaktadır

Genel Merkez.

xxxxxx

Diğer Müşt.Vdl.

xxxxxx

Muhasebe işlemlerinden anlaşıldığı üzere para hareketleri tamamen Türkiye şubelerinde cereyan etmektedir. Kısaca, müşterinin nakdi para yatırma işlemi ve nakdi para kullanma işlemi Türkiye şubelerinde gerçekleşmekte, Bankaların yurtdışı Şubelerinde ise sadece kaydi işlemlerde kullanılmaktadır

Yurt dışındaki off shore merkezlerde açılan şubelerde elde edilen kazançlar yurda getirilerek konsolide edilmekte ve banka yurtdışından elde ettiği kazançları üzerinden de kurumlar vergisi ödemektedir. Ancak

mudilerin hesapları yurt dışındaki şubelerde açıldığı ileri sürülerek mevduatlara ödenen faizler üzerinden Gelir Vergisi Kanununun 94. maddesi uyarınca gelir vergisi tevkifatı yapılmamakta ve bağlı olarak da fon payı hesaplanmamaktadır.

VI- OFF-SHORE BANKALARIN, OFF-SHORE BANKACILIK FAALİYETİNDE BULUNAN ŞUBELERİNVE OFF-SHORE BANKALARDAKİ HESAP SAHİPLERİNİN ELDE ETTİĞİ KAZANÇLARIN VERGİLENDİRİLMESİ

Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunu hükümleri çerçevesinde tam mükellef konumunda bulunan mükellefler Türkiye içinde ve dışında elde ettikleri kazanç ve iratların tamamı üzerinden vergilendirilmektedir. Türkiye’de yerleşik olmayan gerçek kişiler ve kanuni ve iş merkezlerinin her ikisi de Türkiye dışında bulunan kurumlar vergisi mükellefleri ise sadece Türkiye’de elde ettikleri kazanç ve iratlar veya kurum kazançları üzerinde vergilendirilmektedir. Off-Shore bankacılık faaliyetinde bulunan banka ve şubelerin faaliyetleri özellikle de Türkiye’ye yönelik olarak yaptıkları faaliyetleri sonucunda elde ettikleri kurum kazancının Kurumlar Vergisi Kanunu açısından irdelenmesi gerekmektedir. Ayrıca bu bankalarda yaptıkları işlemler sonucunda gelir elde eden kişiler durumu ise Gelir Vergisi Kanunundaki hükümler açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak tüm bu değerlendirmeleri yaparken Türkiye’nin diğer ülkelerle yapmış olduğu çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları dikkate alınmalıdır.

A- Off-Shore Merkezlerde Kurulu Bankaların ve Şubelerin Elde Ettikleri Kazançların Vergi Kanunları Açısından Değerlendirilmesi

Kurumlar Vergisinin konusu, yani üzerinden kurumlar vergisi alınan şey (obje) kurum kazancıdır Kurum kazancının hangi unsulardan meydana geleceği ise Kurumlar Vergisi Kanununun 1.maddesinde "Gelir vergisi mevzuuna giren gelir unsurlarından terekküp eder" şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımlamaya göre kurum kazancı, Gelir Vergisi Kanununun ikinci maddesinde belirtilen gelir unsurlarının bir veya bir kaç ya da tamamından oluşan kazanç ve iratlar toplamı olacaktır.

Kurumlar Vergisi Kanununun 9. maddesinde, ilgili Kanununun birinci maddesinde yazılı tüzel kişilerden kanuni veya iş merkezleri Türkiye'de bulunanlar gerek Türkiye'de, gerekse yabancı memleketlerde elde ettikleri kurum kazançları üzerinden vergilendirileceği belirtilmektedir. Kanunun 10. maddesinde **kanuni merkezden** maksat, vergiye tabi kurumların esas nizamname veya mukavelelerinde veya teşkilat kanunlarında gösterilen merkez olarak tanımlandıktan sonra, **iş merkezinden** maksadın iş bakımından muamelelerin bilfiil toplandığı ve idare edildiği merkez olduğu belirtilmiştir.

Dar mükellefiyet ise Kurumlar Vergisi Kanununun 11. maddesinde, Kanunun birinci maddesinde yazılı kurumlardan kanuni ve iş merkezlerinden her ikisi de Türkiye içinde bulunmayanlar, yalnız Türkiye'de elde ettikleri kurum kazançları üzerinden vergilendirileceği hükme bağlanmıştır.

Bir ülkedeki vergi yasaları, devletin mali egemenliğine dayanarak, o ülke sınırları içerisinde ortaya çıkan vergiyi doğurucu olaylara uygulanır.

Uluslararası hukukta yerellik ilkesi, vergi hukukunda bu şekilde kaynak ilkesi olmaktadır. Buradan hareketle dar mükellefiyeti, bir ülkede yerleşik olmayan kişi ve kurumların o ülkede vergi yükümlüsü olması hali olarak tanımlayabiliriz.

Dar mükellefiyette önem taşıyan hususlardan biri de, vergiye tabi kazancın hangi durumlarda Türkiye’de elde edilmiş sayılacağıdır. Dar mükellefiyette yabancı kurumun yalnızca Türkiye’de sağladığı kazanç vergiye tabi tutulduğundan Kurumlar Vergisi Kanununun 12. maddesinde dar mükellefiyet konusuna girecek kazançların hangi kazanç ve iratlardan oluşacağı açık olarak belirlenmiştir. Maddede dar mükellef kurumun vergi konusuna alınan kazançları Gelir Vergisi Kanununda belirtilen kazanç ve iratlardan oluşmaktadır.

Tam mükellefiyette kurumlar vergisinin konusu kurumların Türkiye içinde ve dışında elde ettiği kurum kazancıdır. Dar mükellefiyette kurumlar vergisinin konusunu ise Türkiye’de elde edilen kurum kazancı oluşturur. Ancak dar mükellefiyette kurum kazancını oluşturan gelirin yapısı itibarıyla, gelir vergisinin konusunu oluşturan kazanç ve iratlardan hangisinin kapsamına girdiği önem taşımaktadır. Türkiye’de ticari ve zirai kazanç elde eden dar mükellef kurumların Türkiye’de elde ettikleri tüm kazanç ve iratları ticari kazanç niteliği taşır. Ancak Türkiye’de ticari ve zirai kazanç dışında gelir elde eden dar mükellef kurumların elde ettikleri gelirleri, gelir vergisinin konusunu oluşturan hangi kazanç ve irat türüne giriyorsa o türün özelliklerini korur. Yani dar mükellefiyette kurum kazancını oluşturan kazanç ve iratlar tam mükellefiyetin aksine kendi özelliklerini ayrı ayrı koruyabilir.

Bu çerçevede yurt dışında kurulu bankaların ve kanuni veya iş merkezleri Türkiye’de olan bankaların Türkiye dışındaki şubelerinin faaliyetleri sonucu elde ettikleri kazançları değerlendirelim.

Türkiye’de kurulu bankaların yurt dışındaki şubeleri vasıtasıyla elde ettikleri kazançlar, bu bankaların tam mükellefiyet olmalarından dolayı , Türkiye’de sonuç hesaplarına intikal ettirilecek ve yurt dışında ödenen benzeri vergiler Türkiye’de tarh olunan kurumlar vergisinden indirilebilecektir. Ancak vergi indiriminde Kurumlar Vergisi Kanununun 43. maddesinin (1) ve (2) numaralı bentlerindeki aşağıdaki hükümlere dikkat edilmesi gerekmektedir.

"1. İndirilecek miktar, yabancı memleketlerde, elde edilen kazançlara, bu Kanunun 25.maddesinde yazılı nispetlerin uygulanmasıyla bulunacak miktardan fazla olamaz.

2. Yabancı memleketlerde vergi ödendiği yetkili makamlardan alınarak mahallindeki Türk elçilik veya konsoloslukları, yoksa mahallinde Türk menfaatlerini koruyan memleketin aynı mahiyetteki temsilcileri tarafından tasdik olunan vesikalarla tevsik edilmedikçe, yabancı memleketin vergisi Türkiye’de tarh olunan vergiden indirilemez."

Kanuni ve iş merkezleri Türkiye’de olmayan bir bankanın Türk Vergi Kanunları çerçevesinde vergilendirilebilmesi için belli şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Öncelikle bu bankaların Türkiye’de bir kazanç elde etmeleri gerekmektedir. Dar mükellefiyet mevzuuna giren kurum kazançları Kurumlar Vergisi Kanununun 12. maddesinde 7 bent halinde sayılmıştır

Kurumlar Vergisi Kanununun 12. maddesinin 1 numaralı bendine göre yabancı kurumların Türkiye’de elde ettiği kazancın ticari kazanç olarak vergilendirilebilmesi için Türkiye’de Vergi Usul Kanunu hükümlerine uygun bir işyerinin veya daimi temsilcinin bulunması ve kazancın bu yerlerde veya bu temsilciler vasıtasıyla elde edilmesi gerekmektedir

Türkiye’de bir işyeri veya daimi temsilcisi bulunan dar mükelleflerin bu işyeri veya daimi temsilci vasıtasıyla elde ettiği kazancın Gelir Vergisi Kanununda ticari kazanç dışındaki gelir unsurlarına girmesi önem arz etmemekte ve bu gelir ticari kazanç hükümlerine göre vergiye tabi tutulmaktadır. Örneğin bir banka Türkiye’de daimi temsilcisi vasıtasıyla hazine bonusu alır ve faiz geliri elde ederse, bu faaliyeti sonucunda elde ettiği menkul sermaye iradı, ticari kazanç olarak vergilendirilecektir.

Kurumlar Vergisi Kanununun 45. maddesinin (a) bendinde kazanç veya iradın ve gelir unsurlarının Türkiye’de elde edilmesi ve Türkiye’de daimi temsilci bulundurulması hususlarında, Gelir Vergisi Kanununun 7 ve 8. maddelerinin hükümlerinin cari olacağı belirtilmektedir.

Gelir Vergisi Kanununun 8. maddesinde daimi temsilci, bir hizmet veya vekalet akdi ile temsil edilene bağlı olup, onun nam ve hesabına muayyen veya gayri muayyen bir müddetle veya müteaddit ticari muameleler ifasına yetkili bulunan kimse olarak tanımlanmıştır

Ayrıca maddede başka şart aranmaksızın aşağıdaki kişilerin temsil edilenin daimi temsilcisi sayılacağı belirtilmektedir.

- Ticari mümessiller, tüccar vekilleri ve memurları ile Ticaret Kanununun hükümlerine göre acente durumunda bulunanlar,
- Temsil edilene ait reklam giderleri devamlı olarak kısmen veya tamamen temsil edilen tarafından ödenenler,
- Mağaza ve depolarında temsil edilen hesabına konsinyasyon suretiyle satmak üzere devamlı olarak mal bulunduranlar.

Bu kişilerin bir kaç kişiyi aynı zamanda temsil etmesi, daimi temsilcilik vasfını değiştirmeyeceği de ayrıca belirtilmiştir

Hizmet akdi Borçlar Kanununun 313. maddesinde düzenlenmiştir. Yapılan düzenlemeye göre "Hizmet akdi, bir mukaveledir ki onunla işçi, muayyen veya gayri muayyen bir zamanda hizmet görmeyi ve iş sahibi dahi ona bir ücret vermeyi taahhüt eder" şeklinde tanımlanmıştır

Vekalet akdi ise Borçlar Kanununun 386. maddesinde düzenlenmiş olup, "Vekalet, bir akittir ki onunla vekil, mukavele dairesinde kendisine tahmil olunan işin idaresini veya tekabül eylediği hizmetin ifasını iltizam eyler" şeklinde tanımlanmıştır

Gelir Vergisi Kanununun 8. maddesine göre daimi temsilci sayılmanın diğer bir unsuru temsil edilenin nam ve hesabına hareket etmektir. Temsil edilenin nam ve hesabına hareket etmek, semeresi ve külfeti, diğer bir ifadeyle, ekonomik sonuçları temsil edilene ait olmak üzere bir faaliyet yapılması olarak tanımlanabilir Ticari bir faaliyetin sonucu oluşacak kar veya zararın temsil edene değil, temsil edilene ait olması durumunu ifade etmektedir.

Bir kişinin daimi temsilci sayılması için üçüncü koşul ise temsil edilen ve temsil eden arasındaki ilişkinin devamlı olması gerekliliğidir.

Danıştay Dördüncü Dairesinin 06.11.1996 tarihli Esas No :1996/2143 ve Karar No :1996/3935 Kararında Türkiye’de yasaların izin vermemesinden dolayı televizyon yayını yapmak için şirket kuramayan kişiler, Fransa’da kurdukları şirket ile Fransa’dan Türkiye’ye yayını yaptığında ve Türkiye’deki ortaklık ilişkisi içinde olduğu şirket vasıtasıyla reklam geliri elde ettiği durumda, aralarında hizmet veya vekalet akdi olmadan dahi,

daimi temsilci olmanın şartlarının oluştuğunu kabul etmektedir Bu nedenlerden dolayı Türkiye’de, Fransa’daki şirketin dar mükellef olarak vergilenmesinde kanuna aykırılık görülmemiştir Ancak gelirin hesabında özellikli bir yorum yapılmaktadır **Türkiye’de dar mükellef olarak vergilenecek şirketin Fransa’da gelir getirici bir faaliyeti olmadığı, faaliyetinin tamamen Türkiye’ye yönelik olduğu belirtilerek, şirketin Fransa’da zararlı olduğunun, incelemede vergi matrahı hesaplanırken dikkate alınması gerektiği, sadece Türkiye’deki gelir ve giderlere göre hesaplama yapılmasının hatalı olduğu kabul edilmiştir.**

Türkiye’de bir banka kurarak bankacılık faaliyetinde bulunulması durumunda, Bankalar Kanunu ve Vergi Kanunları ile diğer mevzuat hükümlerine tabi olarak faaliyet gerçekleştirilebilecektir. Bize göre, bunun yerine Türkiye’de banka kurmaktansa diğer bir ülkede (zellikle kambiyo ve vergi denetiminin çok zayıf ya da hiç olmadığı yerlerde) kurulan banka ile Türkiye’ye yönelik faaliyette bulunulması durumunda, bu durumun yukarıda yer alan Danıştay Kararındaki televizyon şirketinin faaliyetine benzerlik gösterdiği ve Türkiye’de gelir getirici bir faaliyette bulunulması durumunda bu faaliyetin vergi konusuna girmesi gerektiği düşünülmektedir. Ancak burada çok önemli bir husus söz konusudur. Bu bankaların Türkiye’ye yönelik faaliyetlerinin hangilerin Türkiye’de kazanç elde etme sonucunun doğurduğunun iyi belirlenmesi gerekmektedir. Bu belirlenmenin ardından elde edilen bu kazancın ticari kazanç çerçevesinde mi, yoksa diğer kazanç unsurları çerçevesinde mi vergilendirileceği sorusu gündeme gelmektedir. Bu bankaların nasıl vergileneceğine yönelik yapılacak açıklamaların, Türkiye’nin diğer ülkelerle yapmış olduğu ifte Vergilendirmeyi nleme Anlaşmalarındaki düzenlemelerin de dikkate alınarak yapılması gerekmektedir

Türkiye řu ana kadar 39 ülke ile ifte vergilendirmeyi nleme anlaşması

yapmış durumdadır. Yapılan anlaşmalar genellikle OECD'nin standart çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarına uygundur.

Anlaşmaların mali ikametgah başlığını taşıyan maddelerinde (genelde 4. maddesi) "bir akit devletin mukimi deyimi" anlaşmanın amaçları bakımından o devletin mevzuatı gereğince yerleşme, ikametgah, kanuni (yasal) merkez, iş merkezi veya benzer yapıda diğer herhangi bir kriter nedeniyle vergi mükellefiyeti altına giren kişi veya kurum anlamına gelmektedir. Bir gerçek kişinin her iki akit devlette mukim olduğunda bu kişinin statüsünün nasıl belirleneceği anlaşmalarda bentler halinde sayılmaktadır. Gerçek kişi dışındaki bir kişi iki akit devletin de mukimi olduğunda ise hangi akit devletin mukimi sayılacağına ilişkin anlaşmalarda üç şekilde düzenleme yer almaktadır.

a-Bazı anlaşmalarda kanuni (yasal) merkezin bulunduğu ülke mukimi,

b-Bazı anlaşmalarda akit devletlerin yetkili makamları tarafından anlaşmalarda yer alan "Karşılıklı Anlaşma Usulleri" çerçevesinde belirleneceği,

c-Bazı anlaşmalarda ise gerçek kişi dışındaki bir kişi her iki devletin de mukimi olduğunda, bu kişi fiili iş merkezinin bulunduğu akit devletin mukimi kabul edilmektedir.

Bu düzenlemeler bir tüzel kişiliğin hangi ülkede tam mükellef olarak vergileneceğini doğrudan etkilemektedir. Çünkü anlaşmada mukim sayılma açısından kanuni merkez belirlenmiş ise, bir tüzel kişiliğin kanuni merkezi A ülkesinde, fiili iş merkezi ise B ülkesinde olması durumunda, B ülkesinde tam mükellef olarak vergileme yapılamaz, ancak B ülkesinde o ülkede elde ettiği gelirler üzerinden dar mükellef olarak

vergilendirilebilir. Ancak anlaşmada fiili iş merkezi esası belirlenmiş ise, bu durumda B ülkesinde tam mükellef olarak vergileme yapılacaktır

Ticari kazançlara ilişkin düzenlemeler genelde anlaşmaların 7.maddesinde yapılmıştır.Yapılan düzenlemelere göre bir akit devlet işletmesine ait kazanç, söz konusu işletme diğer akit devlette yer alan bir işyeri vasıtasıyla ticari faaliyette bulunmadıkça, sadece ilk bahsedilen devlette vergilendirilecektir. **Ancak, işletmenin diğer akit devlette bir işyeri vasıtasıyla ticari faaliyette bulunması halinde kazanç, bu diğer devlette, işyerlerine atfedilen miktarla sınırlı olmak üzere vergilendirilebilmektedir.**

Bir akit devlet işletmesi diğer akit devlette yer alan bir işyeri vasıtasıyla ticari faaliyette bulunduğu anda, bu işyerine her iki akit devlette de, eğer bu işyeri aynı veya benzer koşullar altında, aynı veya benzer faaliyetlerde bulunan tamamen ayrı ve bağımsız bir işletme olsaydı ve işyerini oluşturduğu işletmeden tamamen bağımsız nitelik kazansaydı, ne kazanç elde edecek idiyse, böyle bir kazanç atfedileceği şeklinde düzenlemeler yer almaktadır. Ayrıca işyerinin kazancı belirlenirken, işyerinin bulunduğu devlette bu işyerinin kazançlarının elde edilmesi amacıyla yapılan giderlere ilaveten bu işyerinin devletten başka bir yerde yapılan yönetim ve genel idare giderlerinin de işyerinin faaliyetlerine isabet eden makul bir miktarın indirilmesine izin verilmektedir.

İşyeri kavramı ise anlaşmalarda ayrıca tanımlanmaktadır.Yapılan açıklamalara göre, anlaşmanın amaçları bakımından "işyeri" deyiminin, bir işletmenin ticari faaliyetlerinin tamamen veya kısmen yürütüldüğü işe ilişkin sabit bir yer anlamına geldiği, bu fıkrada belirtilen sabit yerin, belirgin bir mahalde, belirli bir devamlılık unsuru arzeden herhangi bir yeri ifade ettiği belirtilmektedir. İşyerine ilişkin açıklamaların yer aldığı maddelerde ayrıca, işyeri deyiminin özellikle neleri kapsayacağı açıklan-

maktadır

Bu açıklamalardan ayrı olarak bazı durumlarda bir ilke mukiminin diğer ilkede yaptığı faaliyetlerinde işyerinin oluşup oluşmadığına ilişkin açıklamalar yapılmaktadır

Bir işletmenin, bir akit devletteki faaliyetlerini sadece, kendi işlerini olağan şekilde sürdüren bir acente , bir genel komisyon acentesi veya bağımsız statüde diğer herhangi bir aracı vasıtasıyla yürüttüğü için, o devlette bir işyerine sahip olduğunun kabul olunmayacağı belirtilmiştir. **Ancak bağımsız niteliğe sahip acente dışındaki bir akit devlet mukimi bir kişi, diğer akit devlet mukimi bir kişiye yazılı veya sözlü bir hizmet veya vekalet akdi ile bağılı olup, onun nam ve hesabına muayyen veya gayrimuayyen bir müddetle ticari muameleler yapmaya yetkili bulunur ve bulunduğu akit devlette bu yetkisini, diğer akit devletteki temsil edilen adına mutaden kullanırsa, temsil edilen, temsil edenin gerçekleştirdiği işlemler dolayısıyla ilk bahsedilen devlette bir işyerine sahip kabul edilmektedir.**

Söz konusu durumda anlaşmaların işyerine ilişkin maddelerinde işyeri deyiminin hangi hususları kapsamadığına ilişkin yapılan düzenlemelerde, hazırlık faaliyeti olarak adlandıracağımız bir kısım faaliyetlerin bulunması durumunda ilgili ilkede işyerinin oluşmadığı varsayılmaktadır Hazırlık faaliyeti olarak adlandıracağımız faaliyetlere örnek olarak, sadece malların veya emtianın depolanması, sevk edilmesi veya teşhiri amacıyla kullanılan yerler, sadece işletmeye mal veya emtia satın alma ve bilgi toplama amacıyla elde tutulan yerler gibi hazırlayıcı ve yardımcı karakter taşıyan diğer herhangi bir işin yapılması amacıyla tutulan yerlerin işyeri oluşturmadığı anlaşmalarda yer almaktadır Diğer önemli bir belirleme ise bir katma değer üretilmeyen yerler anlaşmalarda işyeri sayılmamıştır.

Yapılan bu açıklamalar doğrultusunda Türk ve yabancı bankaların Türkiye'ye yönelik faaliyetlerinin irdelenmesi gerekmektedir. Türk ve yabancı bankaların of shore bankacılık faaliyetlerini iki gruba toplayarak inceleyebiliriz.

-Birinci grupta Türkiye'de off shore bankacılık faaliyetinde bulunulması amacıyla oluşturulan serbest bölgelerde kurulu bulunan Türk ve yabancı bankaların faaliyetleri,

-İkinci grup ise yurt dışında kurulu bulunan off shore bankaların Türkiye'ye yönelik faaliyetleri olarak ayırabiliriz.

Daha önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere, 3182 sayılı Serbest bölgeler Kanununun 6. maddesinde serbest bölgeler gümrük hattı dışında sayılmış, bu bölgelerde vergi, resim, harç, gümrük ve kambiyo mükelleflerine dair mevzuat hükümlerinin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır **Türkiye'deki tam ve dar mükellef gerçek ve tüzel kişilerin serbest bölgedeki faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve iratlar , Türkiye'nin diğer bölgelerine getirildiğinin kambiyo mevzuatına göre tevsiki halinde de gelir ve kurumlar vergilerinden muaf tutulmuştur.** Ayrıca 27 Şubat 1991 tarih ve 20799 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan İstanbul Atatürk Hava Limanı Serbest Bölgesi Kıyı Bankacılığı Merkez Yönetmeliğinin 10. maddesinin a bendinde;

-Bölge faaliyetleri nedeniyle elde edilen kazançlar her türlü vergi, resim ve harçlardan muaf olduğu, kambiyo mükellefiyetlerine dair mevzuata da tabi olmadığı belirtilmiştir Maddenin b bendinde ise,

-Bankaların, bölge faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve iratlar Türkiye'nin diğer yerlerine getirildiğinin kambiyo mevzuatına göre

teşviki halinde de, gelir ve kurumlar vergisi ödemeyecekleri ifade edilmiştir. **Türkiye’de tam mükellefiyet esasında faaliyet yürüten bir Türk bankası veya yabancı bir banka, Atatürk Hava Limanı off-shore merkezinde bir banka kurmak ya da kurulu bir bankaya ortak olmak suretiyle faaliyette bulunduğu anda, yasal düzenleme gereği, bu faaliyetleri sonucu elde edeceği kazançlar her türlü vergi, resim ve harçlardan muaf olacaktır.** Bu bankaların Türkiye’de mukim firmalara vermiş olduğu kredilerden elde ettiği kazançlar da düzenleme gereği, her türlü vergi, resim ve harçlardan muaf olacaktır. Ancak bu kredilendirme işlemlerinin Türkiye ayağını oluşturan firmanın, bu kredilendirmeyle ilgili stopaj yapma yükümlülüğü olacak mıdır? 90/999 sayılı BK Kararına ilişkin olarak ilgili Devlet Bakanlığının 19 Aralık 1990 tarih ve 20730 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış olduğu 1 numaralı Tebliğin 6. Maddesinin c bendi uyarınca Türkiye’de mukim gerçek ve tüzel kişilerin bu bankalardan alacakları nakdi krediler Türk Parasının Kıymetini Koruma Mevzuatında yurt dışından temin edilen krediler için belirlenen hükümlere tabidir. Yurt dışında mukim bankaların (of shore bankalar dahil) Türkiye’de mukim firmalara Türkiye’de mukim bir banka aracılığı olmadan bir kredi kullandığında, Türkiye açısından KVK’nun 24’üncü madde hükmü uyarınca dar mükellefiyet esasında bir vergileme imkanı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’de mukim gerçek kişi veya kurumun bu kredi karşılığında ödediği faiz üzerinden BKK ile belirlenen oranlar çerçevesinde tevkifat yapılması ve izleyen ayın 20’inci günü akşamına kadar kesilen bu verginin vergi dairesine bir muhtasar beyanname ile bildirilmesi gerekmektedir. Ancak bu tür faiz ödemelerinde yapılacak tevkifat oranı 93/5147 sayılı BKK’nın 8. maddesi uyarınca % 0 olarak belirlenmiştir.

Yabancı ülkelerdeki off shore merkezlerde kurulu kıyı bankacılığı yapan bankalar ile off shore merkezlerde kurulu olmayan normal bankacılık faaliyetinde bulunan bankaların Türkiye’ye yönelik olarak

yapmış oldukları işlemlerin vergi kanunları karşısındaki durumları arasında bir fark bulunmamaktadır. Bu bankaların Türkiye’de dar ya da tam mükellef olarak vergilendirilebilmesi için belli şartların oluşması gerekmektedir. Bu bankaların Türkiye’de ticari faaliyette bulunup bulunmadığının tespiti için, öncelikle bu bankaların Türkiye’de bir işyeri veya daimi temsilcisinin bulunup bulunmadığının tespiti önem kazanmaktadır. Ancak hemen belirtelim ki sadece Türkiye’ye yönelik bankacılık faaliyetinde bulunan bankaların, kanuni merkezlerinin yurt dışında olmasına rağmen, iş merkezlerinin Türkiye’de olduğu ispat edilmesi durumunda, bu bankaların Türkiye’de tam mükellef olarak vergilendirilebileceğinin gözden kaçırılmaması gerekmektedir.

Bankalar bu işlemleri genellikle kurulu oldukları bölgelerde genel merkez ya da şubeleri aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Kurulu oldukları ülkelerin bankacılık ve vergi mevzuatına tabi olmakta, ancak, yabancı ülkelerde şubeleri var ise bu şubede gerçekleştirilen işlemler ise şubenin faaliyette bulunduğu ülkedeki bankacılık ve vergi mevzuatına tabi olmaktadır. Ancak teknolojinin gelişmesi, uluslararası fon transferleri ve bankacılık işlemlerinin kolaylaşması ile birlikte, bankaların vergi cennetleri ya da vergi sığınakları (**tax havens**) diye adlandırılan bölgelere faaliyetlerini kaydirdıkları, bu bölgelerde banka kurarak veya şube açarak fonksiyonel merkezlerde yaptıkları işlemleri bu merkezlerde göstererek, fonksiyonel merkezlerdeki bankacılık ve vergi mevzuatı hükümlerinden kaçındıkları görülmektedir. Bu bankaların off shore merkezler olarak tanımlanan bu yerlerde, sağlanan avantajlar gereği off shore banka olarak kuruldukları görülmektedir (Off Shore niteliğinde olmadıklarında kurulu oldukları ülkelerde yerel şirketler olacaklarından, off shore bankalara tanınan avantajlardan faydalanamamaktadırlar). Bu işlemleri yaparken, bu bankaların fonksiyonel merkezlerde iş merkezi ya da şube olarak tanımlayabileceğimiz bir birimi bulunmamakta, çünkü bulunursa, bu birim o ülke mevzuatına tabi olacaktır. Bu durumda ya iştirak bir banka ya

da diğ er bir banka ile muhabirlik iş lemleri çerçevesinde (hukuken kendinde ayrı bir banka tarafından) bu iş lemler o ÷lkede off shore banka adına yapılmaktadır Sonuç olarak bir banka kurulu olduğu ÷lke dış ındaki bir ÷lkede, o ÷lkede banka kurmadan veya ş ube aç madan, o ÷lkede kurulu bankalar vasıtasıyla bankacılık faaliyetinde bulunabilmektedir

Bankacılık alanında özellikle uluslararası iş lemlerin yapılabilmesi için bankaların, bir çok ÷lke bankası ile muhabirlik anlaşması yaptığ ı gör÷lmektedir. Yapılan anlaşmalar, her iki bankanın diğ er ÷lkedeki faaliyet çeş itliliğ ine göre şek illenmektedir. Özellikle ihracat ve ithalat iş lemlerinde muhabir banka çok kullanılmaktadır Ya da bir ÷lke mukiminin diğ er ÷lke mukimi ile olan ticari veya özel ilişk isi nedeniyle ÷lkel er arası para transferleri bankalar aracılığ ı ile yapılmaktadır Bu neviden iş lemler için muhabir banka aracılığ ı ile diğ er ÷lkelerde iş lem yapan bankaların bu iş lemlerinin bir ticari faaliyet oluşturduğ unu iddia etmek vergi mantığ ına aykırı olacaktır

Ancak bir bankanın off shore merkezde kurduğu bir bankanın iş lemlerini, off shore banka adına kurulu olduğu ÷lkede mevduat toplamak, kredi vermesine aracılık etmek ya da onun adına kredi vermek, onun adına menkul kıymet alıp satmak ve o bankanın diğ er bankacılık iş lemlerini sağlamak gibi iş lemleri, aralarındaki muhabirlik hizmet sözleş me ya da protokolü çerçevesinde yapmasını yukarıda sö zü edilen muhabirlik iş lemlerinden ayırmak gerekmektedir. Ana banka ile off shore banka arasındaki iliş ki sadece muhabir banka ilişk isinden çı kmakta ve daimi temsilcilik statüsüne bürünmektedir. Ayrıca genelde ana banka off shore bankayı mukimi olduğu devletin yasal düzenlemelerinden kaçınmak amacıyla kurmaktadır ve off shore bankanın hemen hemen tamamı kendisine ait olup, genelde üst düzey yöneticilerini kendisi atamaktadır Bu nedenlerden dolayı Türkiye’de iş yeri ya da ş ubesi bulunmayan yurt dış ında mukim bir bankanın, Türkiye’de bir banka ile yapmış olduğu yukarıdaki neviden

sözleşmelerin içeriği önemlidir. Çünkü yurt dışındaki bankaya Türkiye’de onun adına gerçekleştirdiği faaliyetler sonucunda ticari kazanç sağlaması durumunda, Türkiye’de muhabirlik sözleşmesi yaptığı banka yurt dışındaki bankanın daimi temsilcisi konumuna dönüşmektedir.

Bankalar arasındaki ilişkinin ticari bir kazanç sağlamaya yönelik olup olmadığı belirlenmesinde, Gelir Vergisi Kanununun 8. maddesinde düzenlenen Daimi Temsilci tanımı baz alınmalıdır. Maddeye göre daimi temsilci bir hizmet veya vekalet akdi ile temsil edilene bağlı olup, onun nam ve hesabına muayyen veya gayri muayyen bir müddetle veya müteaddit ticari muameleler ifasına yetkili bulunan kimse olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’nin yapmış olduğu çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarında işyerinin tanımlandığı maddelerde (genelde 5. madde) benzer nitelikte tanımlamalardan söz etmekte ve "bağımsız niteliğe sahip acente dışında, bir akit devlet mukimi bir kişi, diğer akit devlet mukimi kişiyle yazılı veya sözlü bir hizmet veya vekalet akdi ile bağlı olup, onun nam ve hesabına muayyen veya gayri muayyen bir müddetle ticari muameleler yapmaya yetkili bulunur (bazı anlaşmalarda o "devlette teşebbüs adına mukavele akdetme yetkisine sahip olup" şeklinde düzenlenmiştir) ve bulunduğu akit devlette bu yetkisini, diğer akit devletteki temsil edilen adına mutadan kullanırsa, temsil edilen, temsil edenin gerçekleştirdiği işlemler dolayısıyla ilk bahsedilen devlette bir işyerine sahip kabul edilecektir" şeklinde düzenlemeler yer almaktadır. **Benzer şekildeki iki düzenlemede de bir devlette sabit bir işyeri bulunmasa dahi diğer ülke mukimi bir kişi söz konusu ülkede belli ticari muameleler yapmak üzere o ülke mukimi bir kişi ile hizmet veya vekalet akdi yaparak, söz konusu kişi aracılığı ile o ülkede belli ticari muameleler yaptığında bu muameleler açısından, o ülkede işyerinin olduğu kabul edilmekte ve söz konusu ülkede vergiye tabi olmaktadır.**

Özellikle Türkiye’de mukim bankaların yurt dışında off shore bankacılık yapmak üzere kurdukları bankaların faaliyetlerinin çok önemli bir kısmının Türkiye’ye yönelik olduğu düşünülürken, bu bankaların kanuni merkezleri yurt dışında olsa dahi, Türkiye’deki ana bankanın Türk bankacılık ve vergi mevzuatından kurtulmak üzere bu bankaları kurduğu, aslında yurt dışında bu bankaların faaliyetinin hemen hemen hiç olmadığı, bu bankaların iş merkezlerinin Türkiye ‘de olduğu sonucunu doğurmaktadır. Benzer nitelikte yabancı bir banka da Türkiye’de banka kurarak ya da şube açarak Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunmak yerine, yurt dışında özellikle vergi cenneti ya da vergi sığınağı olarak adlandırılan merkezlerde kuracağı off shore bankanın, Türkiye’de mukim bir banka ile yapacağı muhabirlik sözleşmesi çerçevesinde çoğunlukla ya da sadece Türkiye’ye yönelik bankacılık işlemleri yapmaları durumunda iş merkezlerinin Türkiye’de olduğu gerekçesiyle (vergi anlaşmalarında aksine bir hüküm bulunmuyor ise) tam mükellef olarak vergilendirilebilecektir.

Bir işyeri veya daimi temsilcisi bulunmayan yurt dışında kurulu bankaların Türkiye’de ticari kazanç hükümlerine göre vergilendirilmediği, ancak Kurumlar Vergisi Kanununun Dar Mükellefiyette Mevzu başlığını taşıyan 12. maddesindeki hükümler uyarınca elde ettiği diğer kazanç türlerinin bulunması durumunda, örneğin yurt dışında kurulu bir off shore bankanın Türkiye’de daimi temsilci veya işyerinin bulunmadığı sadece Türkiye’de kurulu firmalara verdiği krediler sonucunda elde ettiği faiz gelirlerinin, Türkiye’de elde edilen menkul sermaye iradı olarak vergilenip vergilenmeyeceği, diğer bir örnek olarak İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında, muhtelif aracı kurumları kullanmak suretiyle hisse senedi, devlet tahvili, hazine bonosu alıp satan, repo işlemleri yapan yabancı bir bankanın elde ettiği gelirin vergilenmesi diğer bir önemli konudur.

B- Off-Shore Merkezlerde Kurulu Banka ve Şubelerdeki Hesaplardan Elde Edilen Kazançların Vergi Kanunları Açısından Değerlendirilmesi

Türkiye’de mukim ve tam mükellef kapsamında bulunan gerçek ve tüzel kişilerin off shore bankacılık faaliyetinde bulunan banka ya da şubelerden faiz veya benzer adlar adı altında elde etmiş oldukları menkul sermaye iratlarının Gelir ya da Kurumlar Vergisi Kanunu karşısındaki durumu aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Gelir Vergisi Kanununun 75. maddesinde menkul sermaye iradı, sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyet dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkül sermaye dolayısıyla elde ettiği kar payı, faiz , kira ve benzeri iratlar olarak tanımlanmıştır Ayrıca maddede 14 bent halinde sayılan iratlar, kaynağı ne olursa olsun menkul sermaye iradı kabul edilmiştir.

4369 sayılı Kanun ile değiştirilen Gelir Vergisi Kanununun 85. maddesinde mükelleflerin Kanunun ikinci maddesinde yazılı kaynaklardan bir takvim yılı içinde elde ettikleri kazanç ve iratlar için Gelir Vergisi Kanununda aksine hüküm olmadıkça yıllık beyanname vereceği, bu Kanununa göre beyanı gereken gelirin yıllık beyannameye toplanmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. Beyanname Verilmeyen Haller başlığını taşıyan 86. Maddede ise ;

-Tam mükellefiyet vergiye tabi geliri sadece tevkif yoluyla vergilendirilmiş bulunan ve gayrisafi tutarları toplamı 103’üncü maddede yazılı tarifinin birinci ve ikinci gelir dilimleri toplamının yarısını aşmayan menkul sermaye iratlarından ve vergi alacağı dahil kurumlardan elde edilen kar paylarından,

- Dar mükellefiyette vergiye tabi gelir sadece tevkif suretiyle vergilendirilmiş menkul sermaye iradı ve kurumlardan elde edilmiş kar paylarından,

ibaret ise yıllık beyanname verilmeyeceği, diğer gelir nedeniyle beyanname verilse bile, bu gelirlerin beyannameye ithal edilmeyeceği belirtilmektedir. Ancak madde de tam mükelleflerin yabancı memleketlerde elde ettikleri gelirlerin hariç olduğu parantez içi hükmü olarak yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle, tam mükelleflerin yurt dışında elde ettiği bir menkul sermaye iradı bulunduğu, başka gelir unsurlarından dolayı beyanname verme zorunluluğu olmasa bile, menkul sermaye iradı nedeniyle beyanname vermesi gerekmektedir. Bu nedenlerden dolayı yurt dışındaki off shore merkezlerdeki banka ve şubelerde açılan hesaplardan elde edilen faiz ve benzeri menkul sermaye iratları nedeniyle (başka gelir unsurlarından dolayı beyanname verme zorunluluğu olmasa bile) beyanname vermesi gerekmektedir.

Diğer taraftan Gelir Vergisi Kanununun "İrat Sayılmayan Haller" başlığını taşıyan 76. maddesinin ikinci fıkrasında adı geçen Kanununun 75. maddesinin ikinci fıkrasının 5, 6, 7, 12 ve 14 numaralı bentlerinde yer alan menkul sermaye iratlarına maddede belirtilen indirim oranının uygulanması suretiyle bulunacak kısım, bu iratların beyanı sırasında indirim olarak dikkate alınacağı belirtilmektedir.

Maddede sayılan menkul sermaye iratları aşağıda belirtilmiştir:

- Her nevi tahvil ve Hazine bonusu faizleri ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirler ,

- Her nevi alacak faizleri (Adi, imtiyazlı, rehinli, senetli alacaklarla cari hesap alacaklarından doğan faizler ve kamu tüzel kişilerin borçlanılan ve senede bağlı meblağlar için ödene faizler dahil),
- Mevduat faizleri (Bankalara, bankerlere, tasarruf sandıklarına, tevdiat kabul eden diğer müesseselere yatırılan vadeli , vadesiz paralara ödenen faizler ile bunların dışında kalan kişi ve kuruluşlardan devamlı olarak para toplama işi ile uğraşanların her ne şekilde ve ad altında olursa olsun toplanan paralarla sağladıkları gelirler ve menfaatler de mevduat faizi sayılır),
- Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kar payları ile kar ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı ödenen kar payları ve özel finans kurumlarınca kar ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kar payları,
- 75. Maddenin ikinci fıkrasının 5 numaralı bendinde yer alan menkul kıymetleri geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında sağlanan menfaatler

Yukarıda sayılına menkul kıymet iratlarına Gelir Vergisi Kanununun 76. maddesindeki indirim oranı uygulanmak suretiyle bulunacak kısım iratların beyanı sırasında indirim olarak dikkate alınacaktır

Mükelleflerin elde ettiği gelir sadece yukarıdaki menkul sermaye iratlarından oluşuyor ve tevkif suretiyle vergilenmiş ise, 86. madde hükmü çerçevesinde beyanname verilmeyecek ya da beyanname verilse dahi söz konusu gelirler beyannameye ithal edilmeyecektir.

Madde uygulamasında dikkate edilmesi gereken hususlar aşağıdaki gibidir.

- Maddede sayılan menkul sermaye iratları, eğer döviz cinsinden açılan hesaplara ödenen faiz ve kar payları veya dövize altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetler ile dövize cinsinden ihraç edilen menkul kıymetlerden elde edilen irat ise indirimde faydalanmamaktadır.

- Maddede sayılan menkul sermaye iratları, ticari işletmeye dahil ise indirim uygulanmayacaktır.

- İndirim uygulanması, menkul kıymet yatırım fonları ve ortaklıkları, risk sermayesi yatırımları ve ortaklıkları ve gayri menkul yatırım fonları ve ortaklıklarından sağlanan kar paylarına da uygulanmaktadır.

- İndirim uygulaması hükmününün tevkif suretiyle kesilen vergiye şümulü bulunmamaktadır.

- Maddede belirtilen indirim oranı, Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre ilgili yıl için tespit edilen yeniden değerlendirme oranının, aynı dönemde Devlet Tahvili ve Hazine bonusu ihalelerinde oluşan bileşik ortalama oranına bölünmesi suretiyle Maliye Bakanlığınca tespit edilmektedir.

Maddenin düzenleniş şekli incelendiğinde söz konusu iratları elde edenlerin tam ya da dar mükellef olmasına ilişkin bir ayırım bulunmadığı görülmektedir. Bu şekli ile tam ve dar mükelleflerin tamamı bu uygulamadan yararlanabileceklerdir. Ayrıca yine madde de yurt içi ve yurt dışında elde edilen menkul sermaye iratlarına ilişkin bir belirleme de yer almamaktadır. Bunun önemi, özellikle Türk bankalarının yurt dışındaki off shore merkezlerde açtıkları şube ya da kurdukları bankalarda TL cinsinden hesap açtıkları görülmektedir. Bu hesap sahibi tam mükelleflerin TL olarak elde ettikleri mevduat faizi gelirinin GVK'nun 76. Maddesindeki indirim hakkından yararlanma hakkı doğmaktadır. Bu

durumda söz konusu faiz geliri sahibi elde ettiği faiz gelirini GVK'nun 85. Maddesi gereği beyan edecek, ancak beyannameesinde GVK'nun 76. maddesindeki indirimi uygulayacak, kalan kısmı üzerinden vergisini ödeyecektir. Yine yurt dışındaki off shore bankalar aracılığı ile Türkiye'de almış olduğu Her nevi tahvil ve Hazine Bonosu, Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerden elde edilen faiz ve geliri ve bu menkul kıymetlerin geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarma karşılığında sağlanan menfaatler de GVK'nun 76. maddedeki indirim uygulamasından yararlanacaktır.

Yukarıda Gelir Vergisi Kanununda 4369 sayılı Kanun ile yapılan düzenlemeler çerçevesinde açıklamalarda bulunulmuştur. Ancak Vergi Kanunlarında yeni düzenlemelerin yapıldığı 4444 sayılı Kanunun 11.08.1999 tarihinde kabul edilmiş ve 14.8.1999 tarih ve 23786 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun 3. Maddesi ile Gelir Vergisi Kanununa Geçici 55. madde eklenmiştir. Madde hükmüne göre, 1.1.1999-31.12.2002 tarihleri arasında elde edilen ve tevkif suretiyle vergilendirilmiş bulunan Gelir Vergisi Kanununun 75'inci maddesinin 7, 12 ve 14 numaralı bentlerinde yazılı menkul sermaye iratları ile menkul kıymetler yatırım fonlarının katılım belgelerine ödenen kar payları için yıllık beyanname verilmeyecek, diğer gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde dahi beyannameye dahil edilmeyecektir. Ancak ticari işletmeye dahil olan bu gelirler, madde kapsamı dışında bırakılmıştır.

Yapılan yeni düzenleme off shore merkezlerdeki banka ve şubelerde açılan hesaplara ilişkin olarak yeni bir düzenleme getirmemiştir. Bu yerlerde açılan hesaplara ilişkin olarak elde edilen faiz ve benzeri menkul kıymetler için yıllık gelir vergisi beyanname verilmeye devam edilecektir.

VII- GENEL DEĞERLENDİRME

Bu kısa çalışmamızda bankacılık sektöründe yaşanan gelişmeler sonucunda uluslararası bankacılık uygulamasının bir bölümünü oluşturan of shore (kıyı ötesi) bankacılığı hakkında kısa bilgiler vermeye çalışılmıştır. Bu çerçevede tarihsel gelişim ve uygulaması hakkında yapılan açıklamalar sonrasında dünyadaki off shore bankacılık merkezleri hakkında açıklamalardan bulunulmuştur. Elbette ki bu açıklamalar yeterli boyutta değildir. Ancak daha geniş bir çalışma bu kitapçığın boyutlarını aşacağından , genel bilgiler verilmiştir. Dünyadaki bir kısım off shore merkezlerdeki yasal düzenlemelere ilişkin bilgiler de ayrıca tablo halinde sunulmuştur.

Son olarak Türkiye'deki off shore bankacılığa ilişkin yasal düzenlemeler hakkında bilgiler verilmiş, Türk Bankalarının off shore bankacılık uygulamaları ve bu uygulamaların Türk Vergi Kanunları hükümleri çerçevesinde irdelenmiştir. Bu açıklamalardan özellikle off shore bankaların Türkiye'ye yönelik faaliyetleri ve bu faaliyetler çerçevesinde elde edilen kazançların ticari kazanç olarak vergilendirilip vergilendirilmeyeceği konusunda görüşlerimizi açıklamaya çalıştık. Bu konuda farklı görüşlerin olabileceği bir gerçektir. Konunun tartışılması açısından bu çalışmanın bir başlangıç olması düşüncesiyle açıklamalarda bulunulmuştur.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Dr. Tamer AKSOY Çağdaş Bankacılıktaki Son Eğilimler ve Türkiye’de Uluslararası Bankacılık Sistematik ve Analitik Bir Yaklaşım) SPK Yayın No:109 Ocak 1998
- Özdal Aydoğdu Müfettiş Yar TC Merkez Bankası Kıyı Bankacılığı Teftiş Kurulu Müfettiş Yar.Seminer Çalışması Ocak 1997
- Süleyman EROL Bankalar Yeminli Murakıby, Dünyada Kıyı Bankacılığı ve Türkiye uygulamasının Değerlemesi Yeterlilik Etüdü 1997
- Erdoğan Pekcan Kıyı Bankacılığı Gelişimi ve Uygulaması ve Türkiye
- Türkiye İş Bankası İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü , Kıyı Bankacılığı Say.2 1991
- Yakup KOÇAK, Serbest Bölgeler ve Kıyı Bankacılığı , Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı , İGEME Yayını
- International Financial Law Review, Off shore Financial Centers,
- İlker Parasız "Türk Ekonomisinde Uluslararası Bankacılık Olgusuna İlişkin Bir Değerlendirme" Para ve Sermaye Dergisi Ağustos 1985
- Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açmalarına Dair 90/999 sayılı Karar ve Bu Karara İlişkin Devlet Bakanlığı Tebliğleri
- Galleria Ünitesinin İlgili Bölümlerinin Serbest Bölge Olarak Belirlenmesi Hakkında -90/1210 Sayılı Karar
- İstanbul Atatürk Hava Limanı Serbest Bölgesi Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı Merkezi Yönetmeliği
- Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Kanun
- Euromoney, Off shore Centers Year Book 1993-1994

- Euromoney , OffshoreCenters Yearbook 1994-1995
- Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Hakkında 88/12944 Sayılı Karar ve İlgili Tebliğler
- Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar ve İlgili Tebliğler
- 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu ve İlgili Tebliğleri
- Günaydın Gazetesi Bankacılık Eki 1991 Sıra kıyı Bankacılığında
- İbrahim AydınlıTürk Bankacılık SistemininYapısı 1991-1994 SPKYanını No:40 Mayıs 1996
- Klein M.A. Theory of The Banking Firm Journal of Money Credit and Banking 3
- SealeyC.W. and Lindley J.T. Inputs , outputs and a theory Production and cost at Depository Financial institutions The Journal of Finance 32
- Prof Dr. Seza Reisoğlu Bankalar Kanunu Şerhi 3. BaskıAnkara-1998
- Türkiye Bankalar Birliği Bankalarımız 1995,1996,1997
- The Banker, January 1996,
- Financial Times, Banking in the Far East 1995,
- 3182 Sayılı Bankalar Kanunu ve Konu İle İlgiliTebliğleri
- 3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu veTebliğleri
- Türk Vergi Kanunları